ԱԶԴԱՐԱՐ

ԹԻՐԱՑ ԱՄՍՈՑ

1795

	Թուէ լն	Թուէ ՖՆ
Յիշատակ Պատմութեան Պարսից արարեալ 'ի Խաչատուր Վարդապետէ նոր Ջուղայեցւոյ, Սպահան Ոստան ազգաց ... փոխադրեալ, և այժմ ... 'ի 4 : Յ ... Մադրասէ :	Հայոց	Քէ

Մարդ՝ կետ ինչ հարցմանց, ապա հարցանէ ցնա արքայն Հօսէն դարձեալ և ասէ՝ զինչ տայ իմանալ Ձեզ՝ որ, երբեմն ամ ասէք որ և անբանք ես, ոչ ասեն : Ասէ՝ երբ ամենայն ասեմք կան, բայց երբեմն ամ ոչ ասեմք ․ զի որ բազում ծնութիւն ասէ՝ երկեան, կամ երբեմն, և կամ այլ ա...լի զնա նշմարեմք : Ասէ արքայ՝ ո՞պ ասէք երբեմն ամենայն՝ որ ոչ էր երբեմն ամս ․ զի կայսնապ երբեմն անձինքդ ասացեալ երբեմն ամս ցուցանեն : Ասէ՝ բայց ում ինչ գոն՝ որ երբեմնէ, և մի ․ և անդրադարձապէս : Ասէ արքայ՝ զինչէ որ այդպէս իցէ : Ասէ՝ հար օրինակ արեգակն երբեմն ինչէ, և միայն ․ ոպ էութիւն, լոյս, և ջերմութիւն ; նոյնպէս և վարդդ 'որ է՝, ունի հոտ, և գոյն, բայց մի վարդէ : Արդ՝ երբեմն ինչ իմանալով արեգակն, և 'ի վարդդ ոչ երբեմն արեգակն ոչ

և

Թուական	Թուական
Հայոց	ՔԾ

երբեակ վարդ տայ մեզ իմանալ, այլ մի։ Այսէ
արքայ այդպիսի պատճառանօքն. արդ՝ ի բաց բառ-
նիլ պատճառման՝ ոչ ապականել ենթակայն. ես քան
ո՛չ է պարտ պատճառաւն իմանալ, զի եթէ իմասցի՝
հարկաւորի գոյացութիւն գոլ, Որով հետեւ Այս
ո՛չ է գոյացութիւն, եւ ոչ պատճառաւն պարտի գոլ
՚ի նմա։ Այսէ արդարեւ Այս ո՛չ է գոյացութիւն, եթէ
պատճառաւն համաձայնեսցի նմա՝ բայց իմացութիւն մեր
տկարագոյն է՝ եւ անզօր, եւ ծարց առ արկնի եւ օրինակի՝
դժուարաւ հասանեմք որպէս եւ ասացեալ են մարդ-
իկք ամենայն թէ՝ Այս գթած է՝ եւ ողորմած, զի
թէպէտ սոքա եւս պատճառանօքն, այլ յորժամ սոքօք
ըմբռնեմք՝ եւ ճանաչեմք զնա՝ պատճառաւն զայն
՚ի բաց ընկենումք։ զի մի գոյացութիւն համաձայնե-
ցի։ Այսէ արքայ՝ եւ ՚ի գիրս մեր եւս յիշի՝ որ Այս ո-
ղորմած է եւ գթած, բայց ոչ պատճառաբար՝ եւ բա-
ղադրաբար իմանամք. այլ, նոյնութիւն։ Այսէ՝ այն-
պէս ճանաչեմք զնա եւ մեք՝ որ ոչ պատճառա-
բար է, այլ նոյնաբար զոր ինչ ասի ՚ի նմա։ Նոյնպէս,
եւ ես զօրինակն զոր ասացի՝ ո՛չ է Այս այնպէս, այլ
վասն ճանաչման ասեմք, զի յայտնի լիցի՝ որ երբեակ
ինչ իմանի ՚ի նմա. բայց մի է, եւ ոչ երբեակ։
Արդ՝ եթէ կամիցի արքայդ արքայից՝ գոյացաբար
օրինակօք եւս ծանուցից, զի իւրաքանչիւր ծանիցես՝ որ
երբեակ անձն է յատկութեամբ, այլ ոչ երբեակ էս
Այսէ արքայ՝ որպէս։ Այսէ՝ որպէս էութիւնդ քո
պանծալի, բանականութեամբ, եւ կենդանութեամբ
մարդ է. եւ թէ մի ՚ի սոցանէ ոչ գուցէ, անկատար
մարդ է։ եւ թէ մի ՚ի սոցանէ ... միայն։ Զոր օրինակ, իպեստոս՝ եթէ տարաբարձցի
էութիւն՝ դառնայ յոչինչ. եթէ բանականութիւն՝
դառնայ անասուն. եւ եթէ կենդանութիւն՝ դառնայ
անկենդան. եւ սոյնպէս բարձման միոյն՝ ապականու-
թիւն է միւսոյն, ընդ որ վասն զի գոյացականքն,
եւ երիցս յոյս բարձցի՝ մարդկութիւն ապականի, եւ
այլ

Гос. Библиотека ZUUՌ-Арм.ССР им. А. М...

Թուէ լին Հայոց	Թուէ լին Քն

այլ ոչ եւս միայ մարդ ։ Նոյնպէս Ճանաչեմք և զԱծ
որ էութենէ ; և 'ի բնաւորութենէ, և 'ի կեն-
դանութենէ մի մարդ է, այլ ոչ երեք մարդ · երր-
եակէ, և մի · միէ և երրեակ · այլ ոչ երեք ածք, զի
թէպէտ անձամբ զանազանեն, այլ ածութեամբ միեն
որպէս օրինակն ցուցան 'ի պետրոս ։ Զի թէպէտ
էութենէ, 'ի բանաւորութենէ, և 'ի կենդանու-
թենէ է, որէ երրեակ ինչ · այլ սակայն մի մարդ է,
և մի պետրոս, այլ ոչ երեք մարդ, և կամ երեք պետ-
րոս ։ Նոյնպէս ասի և զԱծ ամենակարող · լսող.
ըմբռնեա, և այլ սոյնպիսի · ընդ էր միայն երրեակդ
ասէք ։ Ասէ՝ այո, տէր իմ արքայ · բայց որ ինչ 'ի-
սահմանս պետրոսի եղանէ՝ նոյն հաստատիչ մարդ-
կութեան պետրոսի, այլ սոքա միայն 'ի սահմանս
եղանեն վասն այսորիկ սոքա միայն ասին 'ի սահմանս,
և ոչ նոքա վասն զի սոքօք սահմանի պետրոս որ մարդ է,
և ոչ նոքօք զոր որպէս յօրինակն ասացի 'ի պետրոս
էութիւն, կենդանութիւն, և բանաւորութիւն՝ որ
'ի սահմանս նի եղանէ՝ որ զնա մարդ առնէ բայց
լսողութիւնն, տեսողութիւնն, և կարողութիւնն
ոչ եղանէ 'ի սահմանս, վասն այնորիկ նոքօք ոչ սահ-
մանեմք, և ոչ ասեմք ։ Թէպէտ են գոյացութիւնք
բայց մարդկութիւնն ոչ հաստատեն 'ի գոյն, և
ոչ ապականեն 'ի բաց բառնիլ · այլ նոցա գոյն
հաստատեն · և 'ի բաց բառնիլն ապականեն ։ Որպէս
ասեմք, պետրոսէ, կենդանի, և բանաւոր ։ այլ ոչ
ասեմք, տեսող, և լսող, և կարող ։ Նոյնպէս և Ած
որ ինչ առ նա սահմանաբար է, ասեմք, որպէս ա-
սացին սուրբ Մարգարէքն ըստ իւրեանց, և որ ինչ
արտաքոյ սահմանին է՝ թէպէտ ունի, այլ ոչ մա-
ցանի 'ի սահմանն ։ Ասէ արքայ՝ մի թէ 'ի սահ-
մանս եղանէ Ած ։ Ասէ՝ և ոչ ինչ, այլ կն Ճա-
նաչման գիտակութեան էութիւնն նորա ասացի, որ ան-
հնարէ թէ՝ մտ. ըմբռնեսցի պարփակս իցէ Ած, այլ
կա

կատարեալ կարելի է գոլ։ Որ չափ կամի ճանաչել, Թուղթ | Թուղթ ՔԷ
պարտէ երրորդաս մի թէ գոլ, և ճանաչել, և որ Հայոց
պակաս ճանաչելի է՝ անկատարէ ճանաչումն, վասն այսօ_
րինակ առաջ քո՛ աշակերտաց՝ յորժամ մկրտելոցէք ի զ
հաւատացեալս՝ այսպէս ուսուցանիցէք նոյն օրէն և
զմեծ պաշտօն որ պատուիրեցի ձեզ զի մի անձն էութե
հաւատալ և զի մի անձն քահանայութեան և զի մի անձն
կենդանութեան էութեան ծնող քահանայութեան, և քահանայ
նութեան ծնեալ կէութեան՝ որէ կերկրպագութեան միոյն ծնող
և միում ծնեալ համագոյաբար, և ոչ այլ ըստ այլ դիպաբար
վասն զի բնութեամբ միոյն՝ որքեն անեղանելիք, և
ոչ կէտ և յառաջ միմեանց։ Որպէս որքան պէտրոս
մարդ է՝ կենդանի քահանայ է, ոչ էութեան նախ քան
զքահանայութիւն և ոչ քահանայն քան զկենդանութիւն
և սոքա քան զէութիւն այլ համանգամայն յորժամ
կատարեալ մարդ է։ Այսպէս և զԱծ ճանաչեմք, որ_
պէս մարդարէքն մեզ աւանդեցին, և քահանայու_
թիւնս մեր ենթադրողէ, այսպէս գոլ Ած, և այսպ
ճանաչել։ Ասէ արքայն՝ յայժ ընդունելի է խելաց
վասն զի ամ ինչ ընդունի՝ որ լծէ մու ՚ի խոնէ բարձցի
՚ի ճանաչմանէն այ, ոչէ խելական ճանաչումն. մեք
ևս այսպէս ճանաչեմք՝ որ Ած է է՝, կենդանի և քա_
հանայ, ոչ սահմանաբար, այլ ճանաչաբար։ Բայց
զայս ևս ասեմ լինձ զայղ ունիկ որ ՚ի պետրոս խնամա_
սիրէ, բաղադրաբար է, թէ ո՞չ։ Ասէ՛ այո՛ բաղա_
դրաբար է։ Ասէ արքայն՝ ուրեմն և յԱծ պակասէ
բաղադրութիւն գոլ որպէս օրինակդ ցուցեր։ Ասէ
՚ի մարդս զոր ինչ խնամատարիլի՝ ամ բաղադրութեն
է պատճառն այսէ՝ որ զամ զոր ինչ ունի կէտ և
յառաջ գոն միմեանց. որպէս նիւթն՝ քան զանձա_
կանութիւն՝ և գոյացութիւն՝ քան զպատահումն
և զայլս այսպիսիս, և յորժամ գան սոքա ՚ի միաւորու_
թին բաղադրութեան առնին։ Իսկ սոքա կարգաւքն
միմեանց զնիւթն կարգել միաւորութեան զի
՚ի

ի ներգործութիւն եկեսցէ, և տեսականութիւն
և գոյացութիւն՝ քանզի պատահումն, և զայլս սոյնպի-
սիս, և կորուսանէ զամ սոյն ի միաւորութենէ բաղա-
դրութիւն ասեն։ Իբրեւ՝ կարողքն միմեանց զի նիւ-
թին կարողի տեսականութեան՝ զի ի ներգործու-
թին եկեսցէ, և տեսականութիւն կարողի նիւ-
թոյն՝ զի կէութիւն եկեսցէ ։ քանզի անձնաւորէ
եղեւ թարց նիւթոյ՝ տեսականութիւն էապէս ։
Իբր յայլայլմանէ նորա յամէ՝ տարածուցէ ած ։ և վասն
այսորիկ ոչ գոյ ի նմա բաղադրութիւն Աստէ ար-
քայն ։ ըստ խելաց ։ զի ըստ խելաց ասացեր Իբր զայս
ևս ասեմ՝ ընկեր գոյ նմա ։ Թէ՝ ոչ Աստէ՝ զայդ մար-
գարէին Իսայեայ ասաց Աճ՝ ծփէ իմ ընկեր յա-
ւազ կայցէ, և ձայն տայցէ ։ քանզի անձնաւորէ
թէ ժամանակաւորաց որք ած լինի բնութեամբ, զի
ամ որ ինչ էն՝ յածոյն, և ստեղծուածք, զի ինչ իցէ
որ հաւասար նմա իցէ, կարասցէ գոլ ընկեր նմա ։ Աստէ
արքայն՝ քաջայայտ՝ որ քանի ած ասէք ասա զի
արդ՝ ոչ իցէ ընկեր ։ Աստէ՝ քս բանն նմա, որ միա-
ւորեալ ընդ մարդկութեանս բնութեան բանն նմ
որպէս կարէ լինել ընկեր նմա ։ Զոր օրինակ բան
արքային ոչ կարէ լինել ընկեր արքային նոյնպէս և
բանն նմա Աստէ արքային որպէս քս բանն նմա Աստէ՝ թէ
մեք հաւանեալ եմք ասացելոյն մարգարէից, նոքա
այսպէս ծանուցին մեզ՝ թէ քս կերպարանեցաւ
միաւորեալ, թէ՝ ի բանին նմա, և ի մարդկութենէ,
վս այսորիկ ած ասացին որք մարգարէքն, և մեք ևս
ասեմք ։ Զոր օրինակ լոյս արեգական որ ընդ կող-
ոյն միաւորեալ, արեգակն և լոյս կարեմք ասել
այսպէս և լոյս Աստուածութեան՝ որ ըստ մարդկութեան
միաւորեալ, ած ասեմք ։ Իբրեւ՝ հուր որ ըստ երկա-
թոյ միաւորեալ՝ երկաթոյն հուր կարեմք ասել
զի այրիչէ, և լուսաւորիչ սոյնպէս և քս ած ասեմք ։
որ միաւորեալ ըստ բանին նմա ։ Աստէ արքայն՝ ասա

Դու յաղագս ընկեր իմ հաստատեցեր. ապա զի թուեսցին թուեսցին
արդ ասէ ընկեր. զի յաղագս զնա ած ասացեր Ջուլոյ ՔԻ.
Ասէ, որպէս ասացի թէ անհնարէ լուսոյ արեգա-
կան ընկեր արեգական ասասցի, թէպէտ արեգակն
ասասցի այնպէս և քո թէպէտ ած ասիցիք, անհնարէ
թէ՝ ընկեր իմ լինիցի։ Որպէս անհնարէ բանին
քոյ՝ որ գրեալէ ՚ի քարտիսի, թէ ընկեր աքքայից-
ասասցի. այնպէս և բանին իմ՝ որ ըստ մարմնոյն
միաւորեալ է, թէ ընկեր ԱԾ ասասցի։ Ասէ արքայն
այնպէսէ անկարծելիք, որ զբանս իմ որ ՚ի քարտիս-
ին գրեալէ՝ ոչ կարէ ընկեր իմ լինել. վասն զի ոչէ
իբրև զիս։ Ասէ՝ որպէս բանն քոյ՝ ոչէ իբրև,
զքեզ, նոյնպէս և դու ոչ կարես լինել իբրև զբանն
քոյ. վասն զի մինն ծնօղէ, և միւսն ծնեալ. որքա
ոչ կարեն մի գոլ. այսու յառկանան անձինքն
բայց ըստ բնութեան մի և համազօյ, ոչ այլևայլ.
այլ բնութեամբն համագոյ՝ և մի և նոյն, որով
համե մի են ըստ բնութեան և համագոյ, վասն այսո-
րիկ ած ասի ծնօղին և ծնիցեալոյն։ Որպէս պատ-
ճառի աքքայից, և հօրդ ազնուոյ մարդ, զի ըստ
մարդկութեան մի բնութիւնէ երկոքունցդ՝ որ կեն-
դանի բանականէք, զի այսէ սահմանն երկոցունցդ,
և սահմանն արտայայտիչ բնութեան։ Բայց անձամբ
զանազան, և այլևայլ որ դու պատճառեալդ ոչ կա-
րես հօր քոյ հայր լինել. և ոչ նա քեզ որդի լի-
նել. այլ երկոքեանդ համաբնութեամբ մարդ,
և ոչ առաւել, և ոչ նուազ։ Նոյն և յածուածն
ծնօղն, և ծնեալն, համազօյ և համաբնութեամբ
մի ած, այլ անձամբ այլ և այլ. զի անեղեն և ան-
ժամանակ՝ որպէս ծնօղ միոյքն, և ծնեալ բանդ,
և ոչ են առաւել և նուազ՝ յետ և յառաջ. այլ
որ քան անէ բանականէ, և ոչէ երբեմն ՚ի նա որ
անբանիցէ, այլ որքան մաէ, նաէ, և որքան նաէ
մաէ, անբաժանաբար։ Եւ նոյն բանն որ ծնողին

ցեր, նոյնն 'ի մարմնի միաւորեցաւ, և որ 'ի մարմնի միաւորեալ է, նոյնն ընդ ծնողին իւրում է։ Ըսէ Արքայն՝ զի արդ մարմնի այդպէս լինել։ Ըսէ՝ ծանուցեալս այս 'ի մարդկայնէից՝ ոչէ հնարի 'ի խելաց, որ բան քո որ իմ արքայ, որ գրեցեալ է 'ի քարտիսի նոյնն է 'ի միտս քո, և նոյնն է 'ի քարտիսի գրեալ՝ քանակութեամբ, ձեւացեալ, և որակացեալ, և ո՛չ այլ, անփոփոխարապէս, և անայլայլաբար։ Նոյնպէս և բանն է որ միաւորեցաւ ընդ մարմնոյ մարդկային, նոյնն անմեկնելի ընդ այն՝ ծնողին իւրում՝ որ էր անմարմին և անձեռնալի և նոյնն է մարմնականպէս և անփոփոխաբար՝ և անայլայլաբար 'ի մարմնի միաւորեալ, քանակութեամբ, ձեւացեալ, որակացեալ։ Ըսէ արքայն՝ ընդէ՞ր բանն այդ մարմնացաւ այդպէս ասէք։ Ըսէ՝ ընդէ՞ր է դու արքայ արքայից զբանս քո գրես 'ի քարտիսի և ձեւացուցանես, և որակացուցանես։ Ծանուցանելն և զթագաւորն կայսրն։ Ըսէ արքայն՝ կաղագս խաղաղութեան։ և քարոզման խոստովանի եղէ ուրեք ինչ լեալ իցէ։ Ըսէ՝ յաւիտեան կեցցէ արքայ՝ վասն այդպիսի ինչ իրաց՝ բանն մեր որ ծածկեալ էր 'ի միտս, և 'ի սիրտս ծնողին էր նախ մարդկարէից յայտնեաց լսելով։ և ապա մարմնով երևեցաւ առ ի խաղաղութեան տալ մարդկան, և բառնալ զխռովութիւն, որպէս ծանուցին մեզ մարգարէքն։ Յայնժամ ասէ արքայն՝ ընդ նախարարս, և ընդ ներքինիսն՝ կարէ գտցեալ ասաց ընդ խելաց որ բանն իմ որ 'ի սրտի իմում է՝ ծածկեալ է, և ոչ ոք կարէ իմանալ, և կամ տեսանել։ Այլ յորժամ ասացից՝ իմացեալ լինի ունկանդ, և յորժամ կամիցիմ գրել 'ի քարտիսի՝ յայնժամ նշանի, և տեսանի։ Որպէս նախնումն որ ծածկեալ էր 'ի սրտի իմում ոչ ոք իմանայր, և ոչ ոք լսէր, և ոչ ոք տեսանէր։ ընդ այսմ անիմանալի, այլ յորժամ

Թուէն Հայոց | Թուէն ՔՏ

տառապից զնոյն, և լսել լինիցի, յորժամ լինել իմանալի որ ունկամբ լսեալ եղև, այլ յորժամ կամիցիմ զնոյն անիմանալին՝ և անտեսանելին՝ տեսանելի առնել, գրեմ զնոյն ՚ի քարտէսի: Նոյնպէս անձ և բան իւր որ ծածկեալ էր յինքեան՝ անիմանալի էր. և յորժամ առաց Մարգարէիցն որ նոքա ունկամբ լուան, իմացան զանիմանալին, և յորժամ մարմնացաւ յայնժամ տեսեալ եղև. ուրեմն նոյնն էր անիմանալի՝ յորժամ էր յանձ, և նոյնն իմանալի եղև որ լսեցաւ ՚ի մարգարէիցն, և նոյնն տեսանելի եղև՝՝ յորժամ միաւորեցաւ ընդ մարմնոյ՝ Գեղեցկապէս ծանուցին մարգարէքն՝ որք արդար և խորհրդակիցքն խորհրդոյն այս: Այս առէ արքայն արքայից Հօսէն՝ դառնալով ցերանելի Հայրն մեր Յոհաննէս՝ զինչ էր խռովութիւնն՝ որ նա էկն և արար խաղաղութիւն: Ասէ՝ յերկինս խռովութիւն անկաւ՝ յորժամ սատանայ մերժեաւ ընդ այլ յորժամ ասաց ելից բարձրագոյնս, և եղից զաթոռ իմ յամպս, և եղէց նման բարձրելոյն, յայնժամ ահեղ թնդմամբ որոտայ Տր յերկնից՝ յաճախեաց զփայլատակունս իւր և խռովեցոյց զնոսա, և առաքեաց զնետս իւր և ցրուեաց զնոսա, յայնժամ անկան յերկնից ՚ի բարձանց՝ ՚ի խորս անդնդոց, և յանկանելն ձգեաց զտուտն իւր և քարշեաց զերրորդ մասն աստեղաց, այսինքն՝ հրեշտակաց՝ որք ընդ նմա անկան յերկնից ՚ի բարձանց. յերկինս այսպիսի խռովութիւն անկաւ: Իսկ յերկրի պղտղոյն Քաղաքականն ադամայ եղև թշնամութիւն և խռովութիւն, յորժամ Ադամ զպատուիրանն այ եթող և զպատուիրանս թշնամւոյն այ պահեաց, և ընկղմեաւ, մինչ զի արտաքսեցաւ ՚ի փափկացաղ դրախտէն, և այսպէս բազմանայր օր և աւուր մեղքն, յանցանքն, և անօրէնութիւնքն մինչ զի ջրհեղեղաւ կորոյս զամենեսեան, և ոչ ոք էր որ

ըզ

զխաղաղութիւն՝ շնորհէր, քանզի ամենեքեան մե-
ղան. վասն այնորիկ բանն ոչ մարթանայր, և արար
խաղաղութիւն յերկինս և յերկրի։ Ասէ. արքայն՝
կարողէր զծ 'ի Յեսուանից մարգարէի զ՚յդ գործել
Ասէ՝ ոչ ոքէր որ ընդունելութեամբ ամսարատ գտանիւր
եթէ ըստ նոյն շնորհէր ոչ ասէ սաղմոսն՝ ոչ ոք է
որ առնէ զբարի, և չէ ոք մինչև ի մի։ Զոր օրինակ
ծառայ արմատն՝ եթէ դառնիցէ, զոր ինչ 'ի
նմանէ ելանէ դառն լինի. այսպէս արմատն ամ
մարդկայինս բնութեան որ ապականէր դառնացաւ
ծնանելովն պտուղն, և զոր ինչ 'ի նմանէ յառաջ եկն
նոյն այլս դառնէր, և ոչ ոքէր որ առնէր զքաղ-
ցրութիւն։ Որպէս ասաց Սաղմոսն՝ Այ յերկնից
նայեցաւ յամ որդիս մարդկան տեսանել թէ իցէ
ոք իմաստուն որ խնդրիցէ զած, և ոչ ոք էր։ Զի
ասաց թէ՝ Ամենեքեան խոտորեցան 'ի միասին, և
անպիտանացան, ոչ ոքէ որ առնէ զքաղցրութիւն,
և չէ ոք մինչև 'ի մի։ Իսկ Այ ասաց Մերդարէին
Նայեցայ՝ հայեցայ՝ և ոչ ոքէր որ օգնէր զմա-
ծի՝ և ոչ ոքէր որ 'ի թիկունս հասանէր. փրկեց
զնոսա բազուկ իմ։ Իսկ դարձեալ ասէ մարգարէն
Նոյնպէս՝ Ոչ պատգամաւոր ոք, և ոչ հրեշտակ.
այլ ինքնին Տր եկեսցէ և փրկեսցէ. Նշան գալս-
տեանն այսէ՝ որ զբանն ած յղասցի առանց սեր-
ման, և ծնցի որդին ած, և նոյնն մեզ տացի որդի
և կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ։ Ասէ արքայն
զինչ է Էմմանուէլ։ Ասէ՝ Հեբրայեցւոց բարբառ է
Թարգմանեալ Աստուած մեզ կենէ՝ (որէ ընդ մեզ ած)
Այս առաջին նշան գալստեան նորա՝ որ անսերմն
յղութեամբ ծնաւ մարիամ զբանն ած, որ մարդ-
յղութեամբն ած անուանեցաւ վն այնորիկ ասաց ըստ
կութեամբն ած մարդկութեամբն ած այս
մեզ՝ զի ծանիցուք զմարդկութեամբն ած այս
բնութեամբ՝ բանն ած որ միաւորեցաւ ըստ ընութեան
մարդկութեան։ Մարդկութիւն որ ոչ էր Աստ
ած

	Թուական Հայոց	Թուական Քի

յորժամ բանն Այ ըստ մեզ եղև՝ մարդկութիւն Այ
անճառանեցաւ վասն այսորիկ ըստ հրամանին Այ և ըստ
գրեցելոյ մարգարէին՝ Ած ասեմք քոյ վասն զի
կարելէ թէ երկինք և երկիր անցցեն, բայց ան
կարելի գխոսիմք, թէ հրամանն Այ անցցէ, նոյնպէս
գործն ի նմանէ եղեալ անկցի և ոչ կատարեսցի։ Այս
առաջին նշան գալստեանն, զոր բանն Այ 'ի կու-
սէն ծնաւ առանց սերման առն։ Իսկ երկրորդ նշան
գալստեանն նորա այսէր որ ասաց՝ ոչ պատգամաւորի
ոք ոչ հրեշտակ, այլ ինքնին տր եկեսցէ և փրկեսցէ
և յորժամ աչք կուրաց բացցին. և ականջք խլից
լուիցեն յայնժամ վազեսցէ կաղն իբրև եղջերու
և պարզ լիցի լեզու ծանրախօսաց։ Զայս զի Ած մեր
հատուցանէ զդատաստան, և հատուսցէ, ինքնին
եկեսցէ, և փրկեսցէ զմեզ։ Իսկ դաւթի ասաց Ած՝
Յայնժամ ասացի թէ՝ ահաւասիկ գամ ես. 'ի գլուխ
գրոց գրեալէ վասն իմ. Այսէ արքայն՝ որ է գլուխ
գրոց։ Ասաց՝ Ածաշունչն զոր. մովսէս գրեաց։ Այսէ
արքայն՝ որպէսէ գրեալ։ Ասաց աղգ ամալ Ած՝
յակոբայ, և մովսէս 'ի բերանոյ յակոբայ, և Ած
գրեաց թէ՝ մի պակասեսցի իշխան 'ի յուդայ, և մի
պետ յերանաց նորայ, մինչև եկեսցէ նմա հանդերձ-
եալն և նա՛է ակնկալութիւն հեթանոսաց։ Այսէ
արքայն՝ թէ որոյ ցեղէ գալոցէր քս զայն յայտ
առնէ, և զնա ակնկալութիւն հեթանոսաց Այսէ
ասաց՝ այս ոտք իմ արքայ։ Այսէ արքայն՝ զարդա-
բանութիւն ունիմք Ասաց՝ սուրբ Աւետարանն
պատմէ՝ յաբրահամէ մինչև 'ի քս՝ որ 'ի թագաւորացն
ցեղէ, և 'ի քահանայական, այս յայտ է ծնանիլ բանն
Այ որպէս ասացին մարգարէքն երեմիայ՝ և բարուք
Մովսէս մեր ընդ որում ոչ համարեցէ այլ յետ
այսորիկ 'ի յերկրի երևեցի, և ընդ մարդկան շրջեցի
Այս է կոյս հրամանայն Այ, և պատգամք որք անն
յայտնեալն Ամենաբերան որք ընդունին զնա 'ի կենաց

և

	Թուական Հայոց	Թուական Քրի
սուրբ Թադէոսն փառ՝ մեռեալսն. եւ մարգարէն Ամբա- կում ասաց՝ Տէ՛ր լուայ զլուր քո եւ երկեայ, հայեցայ ի գործս քո եւ զարհուրեցայ. ՚ի մերձենալ ամացն ճանաչիցիս՝ եւ ՚ի հասանել ժամանակին երեւեսցիս. Իսկ զայն եւս ասաց՝ թէ ած ի հարաւոյ եկեսցէ. Իսկ այսպէս ամ մարգարէք զքս ած ասացին, եւ մեք եւս ըստ [illegible] նորա [illegible] եւ [illegible] հրամանին հետեւելով զ խելս թողումք, եւ զբրիստ ած ասա- ցեալ է ։ եւ մարգարէքն գրեալքն՝ ընդունիմք եւ զհետ երթամք ։ Սակ [illegible] որ ոք զմարգա- րէն ընդունիցի՝ պարտ է զոր ինչ ասացեալ իցէ [illegible] եւ ընդունիցի, եւ ունկնդիր լինել ասացելոյն նորա յորժամ ստուգապէս վերահասու լինել իցէ թէ ճշ- մարիտ մարգարէ է ։ Վասն [illegible] [illegible] նակյանութեան հաստատեալքն՝ որպէս մարգարէի պարտ է լինել ճշմարիտ մարգարէի, եթէ յառաջ խօսեցաւ ինչ խօսիցի, եւ թէ ՚ի վեր քան զեղեալս, վասն զի նոքա եւս զոր ինչ յառաջ խօսեցան են զայն խօսին. եւ ոչ թէ յանձնէ ։ Վասն այսորիկ եւ նոքա եւս՝ յորժամ զայս [illegible] ինչ խօսին յայլ՝ ասացեալ զմարմնաւորն, եւ [illegible] ընթանէր զնոսա, որպէս եւ մարգարէն Դա- ւիթ յորժամ ասէ թէ՝ Ած ՚ի [illegible] յայտնի ՚ի ժամանակի, ասացեալ [illegible]՝ եւ [illegible]՝ թէ զի որ լինելոց [illegible] ոչ միայն ինքն այլ եւ ամ ազգք եւ ազինք, եւ թագաւորութիւնք, եւ իշխանութիւնք ։ Որպէս ասէ՝ ՚ի մէջ [illegible]՝ Ահաւասիկ թագաւորութիւնք երկրի ժողովեցան, եւ անկցին ՚ի միասին, [illegible] այսպէս զար- մացան, խռովեցան, [illegible], եւ դողումն կա- լաւ զնոսա ։ Իսկ Ամբակում մարգարէն եւս ասաց՝ յորժամ լուայ ՚ի Տեառնէ թէ՝ ՚ի մերձենալ ամացն յայտնիցիս, եւ ՚ի հասանել ժամանակին երեւիս. եւ [illegible] իմ, եւ ես [illegible] իմ [illegible] [illegible] ։ Վասն զի ՚ի վեր քան զբնութիւնս [illegible]		

մաց

մեաց Յս, իսկ նոքա զբանսն չայցեալ ընկալան, բայց
դողալով և սարսափմամբ։ Եւ մեք եւս որք աշակերտ ըն-
եմք Մարգարէին, և ստեղծուածք այ՝ պարտիմք
հնազանդիլ բարբառոյ նորա և ոչ այլ ինչ առնել։ Զի
քարոզք առ երեմիայի, և եսայեայ ասացեալ է՝ կարի-
ցէ՝ ասել կաւն ցբրուտն քան ինչ ուզիցէ, և մեք որք
ստեղծուածքեմք, ոչ կարեմք ասել ինչ ցստեղծօղն
զոր ինչ կամի։ Ասէ՝ արքայն այդ պէսէ բայց թէ
զի՞նչ սասացելոյն որ պարտէ լսել մարգարէին թէ
բոր խելաց, և թէ ՚ի մեր քան զինելս։ Ասաց՝ քա-
ջայայրոյ՝ որ ած աշակերտաց՝ իւրոց և աշակերտութին,
պարտէ՝ աշակերտին այնորիկ որ կամի ուսանիլ, զոր
ինչ և ասասցէ վարդապետն իւր ընդունել։ այնպէս
որ կամի հետևիլ այ, և մարգարէին, պարտէ զոր
ինչ և ասասցէ ընդունել։ Դարձեալ՝ որ ոչ ճա-
նաչէ զճանապարհն՝ պարտէ հնազանդիլ այնմ, որ
ճանաչէ, և այնպէս ոչ որք ճանաչէ զճանապարհս
այ՝ որպէս զմարգարէս. ուրեմն՝ որ կամի զճանա-
պարհս այ ճանաչել, պարտէ հնազանդիլ մարգա-
րէին։ Դարձեալ ամենայն կոյրի պարտէ առաջ-
նորդ, ապա թէ ոչ՝ սղալի, և ՚ի խոր խորստ ան-
կանի, սոյնպէս ամենայն մարդ աչայուեն՝ և ած
զմարգարէս ետ զի առաջնորդեսցեն, վասն այսորիկ
պարտէ հնազանդիլ նմա զոր ինչ և ասասցէ, յոր և
առաջնորդեսցէ։ Ասէ արքայն՝ զայս և ես ասեմ ինձ
թէ իմ ճանաչէ՞ք զճշմարիտ, և զսուտ մարգարէն։
Ասաց՝ կոչին կերպիւ։ Ասէ արքայն՝ ո՞վ։ Ասաց՝
նախ այսէ՝ զի զոր ինչ ասասցէ հանդոյն ամենայն
մարգարէին իցէ գրասցեալն, և ոչ այլադունակ
և երկրորդ՝ զի նշանովք հաստատեսցէ։ Ասէ արքայն
բաղումքն են որք զնշանս ցուցանեն, բայց սուտք են
որպէս կախարդքն ցուցին ընդ դէմ Մովսէսի ա-
ռաջի փարաւոնի։ Ասաց բանն ներբերեցուցանէ
որպէս և եղև առ նոսա, զոր և ինքեանք իսկ խոս-

տեսանեցան զմտաւորութիւն իւրեանց, և զՃշմարտութին
նորա, և առաջին՝ մտաւորքն այն առնէ Մովսէս զնշանս
և այսու հաստատեաց զՃշմարտութիւն Մովսիսի
որ լինելոց կարծեաց մարգարէ էր ։ Իսկ այնու հետև
որ ոք եկեսցէ՝ եթէ համեմատ լինելութեան ընդ
քանի նորա, Ճշմարիտ է նա ։ Զոր օրինակ յա-
մենայն իմաստասիրաց հաստատեալ է՝ որ մարդն՝
կենդանի բանական է, և որ այսպէս առանց է՝ և նա
իմաստասէր է, ապա եթէ զնորհակի ․ այսինքն անբան
և անկենդան խոկ և խոկ յամենեցունց ծանուցեալ
լինի՝ որ նա ոչ իմաստասէր է, և ո՛չ ՚ի կարգս իմաս-
տասիրին այլ իբրև անբան ոք՝ արտաքս ընկեցեալ
լինի և նշաւակեալ խոյտառակի ։ Նոյնպէս և մար-
գարէն՝ զի Ած այնպէս պատուիրեաց եթէ՝ այնպէս
ծանիցէք զՃշմարիտ մարգարէն, եթէ հանգոյն
այլոց Ճշմարիտ մարգարէից խօսիցի՝ զոր ինչ և ա-
սասցէ նա Ճշմարիտ է, և նմա ունկնդիր լերուք,
և եթէ ոչ՝ խաբեբայ է, և արտաքս ընկենուլ ՚ի բաց
կացէք ՚ի նմանէ ։ Նոյն աւրէնս՝ Նախկին մարգա-
րէն՝ իբր պարունակ Ճանաչել, զի ոչ գոյ ոք նախքան
զնա՝ զի համեմատեսցէ ։ Այսոյ՝ նշանօք զոր օրի-
նակ Մովսէս ծանուցեալ եղև նոցա. քանզի ո՛չ գոյր
նախքան զնա մարգարէ՝ եթէ համանմանութեամբ
ծանիցի այլ նշանօքն ծանուցեալ եղև զորս ո՛չ ոք
արար նոյնպէս քանզի համեմատութիւն բան այլոց
բանականութեամբ և կենդանութեամբ մարդ ասի
յառաջ լինելոյ՝ ոչ ասի մարդ այնպէս և մարգարէն
առաջինն Ճանաչել որպէս հրամայեաց Ած և յետ
նորա երկրորդք Ճանաչել այսինքն բանիւն և
նշանօքն ։ Բայց բազումք բանիւքն ծանուցեալ եղեն
որպէս դաւիթ սողոմոն, և այլք ՚ի մարգարէիցն ։
Զայս և ս՛ ծանուցանեն մարգարէքն, թէ՝ Ած մար-
գարէք վասն վկայութեան Քի եկին, զի վկայեսցեն
վասն գալստեան նորա ․ որպէս քաջողջ ոքն յայտնի է

որ

Թուղթն Հայոց

Թուղթն Քի

Թուական Հայոց	Թուական Քի

որ զաւրատամն քն կատարումն եղև մարգարէից ։
Որպէս հազար և եօթն հարիւր ամէ՝ որ ո՛չ ևս եկն
մարգարէ որ յաւմ աճուր ունայն 'ի մարգարէից ոչ
լինիւր . այլ զհետ միմեանց ո՛չ դադարէր մարգա-
րէութիւն, որք պատմէին զգալուստ քն ։ Բայց
այժմ որք դադարեալ քն՝ ծանուցանեն թէ վասն
որոյ գալինն . և վասն որոյ պատմէինն կատարեցաւ
և լրումն եղև . զի նախքան զգալուստն Քի՝ որ ոչ
անցանէր առանց մարգարէի ։ Որպէս և Պաւղոս
յԵբրայեցւոցն թէ՝ յորժամ վերացաւ Եղիայ . յի-
սուն այր 'ի մարգարէիցն որ յերկրով, մարտուան
առ եղիսէ, և առաջին զայս լինչ՝ և զայն, զի թէ
միայն յերկրով այնքան, ապա յերկնից ամենայն
հրեշտակաց որքան գոյր ։ Բայց յետ գալստեանն
Քի՝ որ այնքան ամէ՝ որ ոչ մի ևս երևի, որով
յայտ է թէ՝ որք գալինն վասն պատմելոյ զգա-
լուստն Քի գալին, և որով հաւտ այլ ևս ոչ գոն
յայտ է թէ լրումն եղև ։ Իբր ամենայն բանք մար-
գարէիցն յաւելեալ կուսին սրտան խօսիլ մինչև
'ի համբարձումն, ոմանք զծնունդ նորա պատմեցին
ոմանք զմկրտութիւնն, ոմանք զնշանագործու-
թիւնն, ոմանք զչարչարանս նորա . ոմանք զերե-
քօրեայ զթաղումն, ևս և ոմանք զյարութիւնն, և
ոմանք զհամբարձումն, և ոմանք զնստիլն ընդ աջմէ
հօր, և ոմանք զմիւսանգամ գալուստն, և ոմանք
զհատուցումն խաղաղանչիւր գործոց, և այսպէս մի
բառ միաբն զամ գրեալ են ։ Իբր վասն այնորիկ եկին
են՝ զի վասն այսոցիկ վկայեսցեն, վասն այսորիկ եմ
ած և աղինք յորժամ ընթերցանումն զգրեալսն
նոցա հաւատան վկայութեանց նոցա, և զխեղյա'ի
բաց եղեալ զհետ ընթանան գրեանց նոցա ։ Յի-
անկ ք ամենայն որքան թագաւորութիւն որ գոն 'ի
նոսա, Հռոմոց, Ռուս, Հարաշիք, Հայք, Սառ-
րիք, Պփոլիք, Վիրք, Եգիպտուրիք, և այլք ։

յամ

Թուակն Հայոց	Թուակն Քի

ժամժամ ընթեռնուն զգիրս մարգարէիցն՝ մակա-
ցու լինելին որ զամ ինչ վասն գալստեան նր գրեալ-
քն, հնարէին ասացեալսն մարգարէից՝ որք միայն
և միայն ժամանակս գրեալէն դիտաւորութեան ա-
մի ինչ. որք և հաստատեցեալք ամենեքեան Քրիս-
տոնեայք կոչին միով հաւատով: Այսէ արքայն՝ դո-
քա ամենաքեանքն՝ Քն Այն ասէն: Այսոց՝ այո
արքայ. բայց 'ի կրօնս զանազանութիւն ինչ գոյ,
և ոչ 'ի հաւատս. Այսէ արքայն՝ երդիկն: Այսոց՝
եթէ ժողովս, և եթէ 'ի պահս զանազանութիւն
ինչ գոյ. ոմանք բազում ունին, ոմանք սակաւ և
ոմանք միջակս: Այսէ արքայն՝ լուեալ եմ եթէ
դուք աղնելէք քան զնոսա ամենեքեան: Իսկ նոքա զոյս
ասէ՝ եղանէ յայժմու յոր նստեալէր և զնոյն
-կրտուքս ժերկեղեցւոյն. խոկա դրան եկեղեցւոյն
նստէ զաւազանաւ յայժմու որ ամենայն ասէրն, այն-
սինքն զահ ֆռա առաւ 'ի մկրել: Իսկ ն'րբ առարանեալ
զորբունն սրբոյն, այսինքն զահ ֆռայի եղեալ զնոյ
'ի տեղին իւր՝ ուսոյ եկեղեցեր և զայլն ևս՝ իսկ
'ի լեռ անէր՝ զոլմն 'ի կարծոյ գրեալն և զ յիմաս-
տոյն իսկ լեալին 'ի շնորհաւքատար սրբերի իւրում
անէ տեսցես, և որով արդեօք զեդն փոփոխմանց
քոց մայր առաջել լցուցեւ: Արդ՝ այսմանօր եթե
դուն զայնոսիկ ոմ առաջնեալքն բաղձալիդ իմ և ազն
մեցից կարծ 'ի կարծոյ ըմնողենէ, և զ զարդացմանէ
և զարդիւնաւոր արտասալիր ձօնաւ իմեանց ան Յան-
հաննու հրեշտակայլին վարդապետի. յորմէ պամեալ
գլուխ առաւելն որպէս իննն հրեշտակ և անդյն
գունակ ըղձալեն և փոփոխել վասն որոյ աշխարհ-
մեն եսանեղք արծարծեալ բարբառեցաւ՝ զեւանդուլ
ձայնն աշխատասիրեցայց՝ առ 'ի լոյս ածել զզօր-
վանդակ քաջափառ և շնորհաւ էր արդասեալ նորա
գրուածք 'ի ծննդեանէ մինչև 'ի լրման ուսումն կենաց
նորա: Լսան որոյ այսպէս անտրժեալէ իմն և բաղ-
ձալի

ձայնի սրտին զձառս. քանզի կարի ի ղձանաց բաղ_
ձամ լծեցեր յոյժ երկրայնագոյն և լուսաւորեալ
բանիւք վերաձառեալ զանանէ, և հրաշափառագոյն
բանիւք՝ գերազանցաբար զնա՝ որ եղև պայծառ_
արուեստ, և այն արփիափայլ տանն Աստուա_
ծեան : Այսպէս սակայն բառ սրով ձանձրացեալ իսկ,
ամենեցուն զառաւելութիւնս զերկնայնոյն շնորհաց
նորա, զսրբութիւնս, և զմաքրութիւնս հրաշա_
կերտին կրօնից նորայ, զպարկեշտութիւնս անկեղծելի, և
անընկճելի զործոց նորա. և զգեղապանծ վե_
հանձնութիւնս նորա. մանաւանդ զի և անմարթ
իսկ էր ինձ և անկարելի՝ զի յոյժ ի գոյգն սահ...
զբովանդակ արգասիս բարեաց նորա խուն ինչ սեա
կաւ որակաւ պատուիրել : Վասն որոյ ասացից կարճ
ի կարճոյ բառ մտաւորին տեսութեան մասաց իմոյ,
որչափ զօրեսցէ իմ տեսչանացս իմոյ : Արդ՝ ծնեա_
ալ ի Նոր Ջուղայ ի բարեպաշտ ծնողաց, մինչ տա_
կաւին երեխայ էր ընկալաւ զբարի անուն ի յանձն
իւր ի ծնողաց իւրոց, և իբրև ելից զմանկական
հասակն իւր, և եմուտ ի պատանեկութիւն, հրա_
ժարեալ ի բազմախօս կենցաղոյս՝ եկն ի վանս և
ուխտեաց ապրել կրօնաւորութեամբ : Իւր ուսա_
ջէին և նոր կտակարանս Աստուածային առ այլ Տն Գու_
թի Առաջնորդի վանացս, նա և ուսաւ զհամայն
գիտութիւնս իմաստասիրական հանճարոյ : Այլ և
յոյժ աշխատեցաւ իսկ ի պահս, ի յաղօթս, ի
աղքատութիւնս, ի գեղանախշութիւնս, ի յանուա_
ղութիւնս, որ զցայգ և զցերեկ ոչ հանգչէր.
հացին ոչ յագէր, ոչ սուտեղով և ըմպելով շատա_
նայր : Այլ և ի տունէ և ի գեղջերն ընթեռնոյր,
և ի Տեառնէ Այ հայցէր զշնորհս՝ և զիմաստու_
թիւնս՝ որ և ընկալաւ իսկ ի Տեառնէ ամենակալէ
զհայցուածս իւր, որով այնքան արդեօք բարգա_
ւաճեալ պերճացաւ, մինչ զի կարեմ ասել թէ

[illegible] Թուին
Հայոց ՔԹ

ոչ եղև ընդ՝ հատ քան զերանելին Ոսկեբերան. և թուէ լին թուէ լին
առաւել քան զախտանել: Իսկ այս գնացեալ Հայոց ՔՃ
մարտչելով՝ ուսանել զգիր, և զլեզու արաբացւոց.
որով և առաւել յոյժ գերազանցաբար Քրիստոսա-
մինչ զի գովելեացն և պատմեցեացն զլեզուս
ի խոստովանութեան սպասուց: Իսկ ոչ երբէք խիղ դա-
դարեցաւ ի խօսելոյ ընդ նոսա, և կամ գրելոյ
առ նոսա, որովք ծանուցանէր զՃշմարտութեան
հաւատոյ մեր, մինչ զի կակղեցոյց զկարծրացեալ
սիրտս նոցա որ ընդ մեզ, և ի բարձ զթշնամութիւն
զայն՝ զոր յառաջն ունէին, զոր և մինչև ցայսօր
յոյժ քաղցրութեամբ վարին ընդ մեզ և դա-
դարեն մեր հարստահարս և զխոստովանս գրեանս արար-
արարից և արաբացւոց լեզուաւ, և գրով, վասն
բարեպաշտութեան Ճշմարիտ հաւատոյս մերոյ, և
ընդ չխմութիւն մոլորութեանց նոցա, որք են այսօր
քինք: Նախ գրեալ շարադրեաց զհարց պատասխա-
նիս՝ զոր առ արքայն Ալէման եղև ըստ բնական բա-
նականութեան, ըստ խելաց հաւանութեան: Երկ-
րորդ՝ գրեաց զգիրս մի լիկ՝ որ ըստ չափոյ սաղ-
մոսին լինի, վասն Ընծայութեան Քնի առ արքայն
Հռոմին զոր հրամայեաց գրել: Երրորդ՝ ըստ նոյնոյ
չափոյ շարահիւսեալ մեկնաբանեաց վասն հարոր-
դութեան Մարիամու և զԱբրահամ կենարարին, և զորս
նախ բնական բանականութիւն, և այս ըստ գրոց
մեկնութեան շարադրեաց, որ բանականութիւն
և խաղն ամենեցուն վեր ընկալցի մահամեռելոց:
Չորրորդ՝ զգիրս մի ևս գրեաց՝ որ լինի յաղա-
գս ըստ չափոյ առաքինութեանց գրոց, յաղագս
անհասանելի Միոյ Երրորդութեանն, ըստ Ճա-
նապարհ խելաց, և ըստ բնական բանականութեան:
Հինգերորդ՝ շարադրեալ մեկնաբանեաց զգիրս
մի ևս՝ որ ըստ Ճանապարհի տրամաբանութեան, և
հաւաքարանութեան, նախադասութեամբ, և եղ-
լա

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ZUUA-Арм.ССР

բարեպաշտութեանն հաստատութեանց յորում թէ՝ պար- Թուղթն Հայոց Թուղթն ՔԲ
տէ գոլ 'ի միաւորութիւնն Երրորդութեան՝ Հայր
և Որդի և Սուրբ Հոգի, համագոյ՝ և համաբնու-
թիւն, և հարկաւորաբար մարմնացեալ մի անձն
Ած գոլ. որ ըստ չափոյ եւ կէս սաղմոսին լինի:
Վեցերորդ՝ ղ գիրք ինն եւ գրեալ՝ որ ըստ չափոյ
սաղմոսինէ փոխան աղօթիցն սէր հանապազ մեծի
և նոյնաքնարար աղօթիցն գործոց: Եօթն եր-
որդ՝ գրեալ զէ գիրք մի իսկ տրամաբանական և հակ-
աքուսական ճշմարտանւ թէ՝ զմարդ է Աստ
օրհնեալ Ամենասուրբ երրորդութիւն համագոյ և մի
բնութիւն և անձանցն զանազանութիւն որ լինի ըստ
չափոյ մօտութեանց գրոց: Ութերորդ՝ գրեալ,
զոր ինչ վիճաբանութիւն լեալ է երկոց առնելուցար-
սից: Իսկ զայլ եւ իսկ զքաղում համառօտ տետրակս
գրեալ, զոր արկի 'ի յիշեալ որոց՝ իսկ դայսոսիկ զամ
նախ բստ խելաց, և ընական բանականութեամբ
եւ տրամս բանական արհեստիւ, և հակառակ նախկն
ճշմարտութեան գրեալ և հաստատեալ եւս և բստ գր-
ոց վկայութեանց. զի ամեն անպատասխանի լիցին
աղէ պարտից և հաւանութիւն խելաց լիցի, զոր
ոչ ոք ընդդիմասցի, և հակառակութեն վէճս անիցի:
Իսկ զմի երես թղթոց այսպ գրեալ 'ի գիր և 'ի-
հայոց բարբառ, և զմիւս երեսն դէմ յանդիման 'ի-
գիր և 'ի բառ-բառ պարսից, որպէս առ երես
Որք և մինչև ցայսօր ընթեռնելի լինին 'ի պարսից
իմաստասիրաց, քանզի բազում գիրք գտանի 'ի դ-րոց
նորա առ իմաստասէրս պարսից. որով և յոյժ ուղղ
'ի յորոց բռնաւորաց 'ի ճշմարտութիւնէ և համ-
արձակ խոստովանին զանուանն քն ճշմարիտ Ած և
որդի Ածոյ կենդանւոյ: Բայց պատրեալ քն 'ի փառաց
մեծաց կ-ոցանելոյ և երկուցեալ 'ի բազմութեանց
աշխարհին ուրեանց ոչ կամիցին կամօք յանձն առ-
նուլ մկրտիլ յանունն Ամենասուրբ Երրորդութեան:
իսկ

ԶՐԱՐ-ԱՍ-ԵՍՐ

Իսկ այժմ յոյժ հաճէ ինձ գրել և ծանուցանել Թուէ ին Թուէ ին
զայս գրեանս՝ զորս առար 'ի Դէր և ի բարբառ- Հայոց ՌԾ
հայոց. թէ որքանքիցեն, և կամ որպիսիք զորս առար
և շարադրեաց Երանելին և գերաշնորհ Վարդա-
պետն Յովհաննէս մեղաւորան՝ և անհամեմատ եր-
կնաւորն ի հաստատութեան իւրում: Բայց գրեթէ
չ առակեալ զօրէն մանրամանութեամբ զբովանդակ
գեղեցկաբար շարադրեալ գրեանս նորա ու րոյն ու-
րոյն մի բառ միոջէ առաջի պարունակեալ 'ի թիւ
արկանել. զի են անթուելիք նա զի և բազումք այնք-
են որք 'ի ձեռս մեր չեն անկեալք այլ սփռեալք
և տարածեալ քեն ընդ համայն աշխարհս. Ուստի և
մեք այսչափ ինչ դրոշմեմք: Նախ՝ զքերականութե
և զտրամաբանութիւն յոյժ համառօտ, բայց են
օգտութեամբ որպէս յ՚յաւէ զօրէն ամենեցուն.
Երկրորդ՝ զԳիրքն ընդ դէմ որ ... այս-
քին ... ... յոյժ ... ... զ... այս
... չեն 'ի... ... ... Նախ՝
զԳիրքն որ կոչի Մակացութիւն ճշմարտութեան
շարադրեալ տրամաբանական և Ածաբանական. նոյն
Երրորդ՝ զԳիրքն որ կոչի համառօտ Ածաբանութե
որք լինին բառ համայն առաքինութեց գրոց. Երրորդ
զԳիրքն որ յորջորջի Արբաշնորհութեան, և
կամ Ճշմարտեցէք. ... Արբաշնորհութե,
բառ այսմ զի խօսի յաղագս Արբաշնորհութեան
Մարիամայ և Արքայն Կ. Նարարին: Իսկ առի Ճշմա-
րտեցէք, բառ այնմ, զի սկիզբն բանին իւրոյ եդ
զառաջին սաղմոսին որ ասէ՝ Ճշմարտեցէք և տեսէք
զի քաղցրէ տէր, որով և առարեալ իսկ՝ կարի
գեղեցկապէս այն և քաղցրացուցանէ փարդապետութե
որպէս և զօրմէ յայտ լինի տեսողացն զայն. Չոր-
րորդ՝ առաւ զՄեկնութիւն Երգոց երգոյն Սողո-
մոնի, մինչև ցայն տեղին ուր ասէ՝ Ողջութիւն սի-
րեաց քեզ. յոյժ համեղ՝ և զարմանալի վերլու-
ծու

ծառայութեամբ, որ կրկնապատիկ քան չափոյ սաղմոսին Թուական Թուական
լինի: Հինգ երրորդ՝ զմեկնութիւն Սաղմոսացն Հայոց ՔԷ
Դաւթի. որ լինի քան չափոյ սաղմոսին, մինչ
յերկրորդ ծառայութեամբ. բայց ոչ զբոլորն, այլ
միայն մինչև 'ի տաղն այն որ ասէ՝ Տէր թագա-
ւորեաց զայս 'ի միտ առէք: Վեց երրորդ՝ գրեաց
զթուղթ ինն լի երկնային խնամութեան ար. [illegible]
գովելով [illegible] յորդորեալ զան-
մտութիւն նորա: Եօթն երրորդ՝ գրեաց զգիրս
ինն աղօթից 'ի գետս Եղերերգութեան,
մինչ քաղցր և համեղ ոճով: Արդ՝ [illegible] կան-
խառ խոկ զնկուցի, և այժմ ոչ նոյն մարմնալ կրկ-
նելով առաւել յայտնի, անմարթ է բնաւ անկարելի բովան-
դակ յերեւելի նշանացս, և մարմնաւորս շարադրեալ
գրոց ինչ 'ի մէջ որքանուն պատուել այլ միայն
զայն, յերեւելի զգուշանալ աչօք և զ փորձառութիւն
մեր: Բայց դու մի երբէք խոկ կարծիցես բնաւ լոէ
միայն այսքան՝ որք տրամադրեալ հաշուեցան, և այլք
առաւելք ոչ գոն գիրք 'ի նմանէ շարադրեալ մի զայն
երբէք զմտաւ ածիցես զի գոն բազում, որպէս և այժ-
մու յայտ ցուցանել կարեմ զառաջադրութեան
իմ. Քան զի տարրում յանուն սեննացուց զյոյց
Արուեստաւորաց Որք Զանի և զգիրս Սննդոց
երկաթեայ զնին 'ի մերս արհեստից [illegible] է
զարգացութեան իւր և եթէ ամբողջութեան և կար
եղէ այլ ինն արհեստ և ոչ ինչ ինչ [illegible]
միտեալ շնորհն 'ի յայլ երրորդ գրեալ [illegible]
հրաշալիս և չքնաղաքար յառաջնան 'ի գործ
առեալ իւրոյ խոկ բազմաջան և [illegible]
շարան իւր յինքեան արտաքսեալ 'ի բազմաչափս
և 'ի պաշտամանց բազմաց տեսողաց: Որք ասեն հի-
այժմ թէ՝ մարթի երբէք առաւել կարաց այսպան
և այլալի գործ յինքն արտադրել այլ չէ զարմանք
Արհեստաւորին թէ և Զարմանք մեծ Թուեցի

տես

Թուին Հայոց	Թուին ՔԻ

Տեառնագոյն զի Արհեստաւորին՝ էր թէ մշտաջան արուեստ
ձեռնիցէ 'ի վերայ Արհեստին իւրոյ, կարէ իսկ 'ի
դոյն ժամանակի բազում և անթուելի գործ յին-
քն յառաջացուցանել. Իսկ զայս հաւաստութիւն
ունիմք իսկ յայնմ յարացուցիւ 'ի յանձին՝ Որք
ամբողջ ... ծրկամբ վաստակին 'ի գործս. իւրեանց
Նորա արև գրեթէ՝ յայս փաղփաղակի ժամանեն
'ի ծայր և 'ի էաէալթ Սքանչելարուեստ բարե-
փառութեանց Ըստ որում և կենսատու փրկիչն մեր
Յիսուսյ առ աշակերտս իւր՝ ջանացարուք մտանել
ընդ նեղ դուռն։ Զայն յարի և բան մեծաշնո-
րհ բանաստեղծ իմաստասիրին վերգիլոսի որ ասէ
թէ՝ Յարատև աշխատանքն յաղթէ զամ դժուա-
րինս։ Արդ՝ սոյնպէս և ե յանձեյին այն միշտ
աշխատէր 'ի գործս իւր յամ ամուրս կենաց իւրոց
Որպէս հաւատալեէ թէ զի շարադրեալ իցէ զ ԲՃԾ
գործոնս՝ որք ոչ երեւին այժմ 'ի մէջ մեր։ Արդ՝ ե-
թէ հաւատալեէ այն բան՝ զոր Մարկոս աւրէլիոս
կայսրն գրէ առ Պօլիոն բարեկամն իւր թէ յաւուր
միում կայլին բազում մարդիկք ժողովեցեալք առ
հուշակ ղոշնս իւրեանց. զոյ 'ի մէջ նոցա փիլի-
սոփայ միլժեբայլի որ զամ զոր զգեցեալ էր և ինչ
իւր ունէր ձեռամբ իւրով էր գործեալ։ Զի զկօ-
շիկս ինքնէր կարեալ զվերարկուս և ինքնէր ձե-
ւեալ և արարեալ զ շապիկն ինքնէր գործեալ. և
զամ իրս զոր ընդ ինքեան ունէր։ Զայս տեսեալ
Սքանչացան ամենեքեան տեսանելով զայնքան ար-
հեստս 'ի միում մարդում։ Ով որոյ հարցեալ էղև
'ի յորոց փիլիսոփայն թէ՝ ուստի իցես ուսեալ
և առեալ զայդքան Զանազանութիւն Արհեստից
ատորս պատասխանեալ ասաց հանճարեղ Բանիւ
թէ յուլութիւն և կամ ծուլութեան մարդկային
ամ ... եղև զի մ.. արհեստ բաժանեցիւր 'իբրաշում
Մասունս Քանզի Զայն զոր Գիտեն Այժմ
ամե-

Ամենեքեան պաղատէր խոկ զի զայն ամ գիտայցէ մօրք. Թուական Թուական
միայն ։ Ապա ուրեմն որ չափ ևս առաւել հաւատալ Հայոց ՔԵ
պատրոնիք զի սա արարեալ իցէ զբազում հոգևորս
սափերս խմատանակաս որ ոչ եթէ Ջգնեալ աշխատէր
ի վեր բազում և զանազանս արհեստից հանդոյն թե
բացի Փիլիսոփային այնորիկ այլ 'ի վերա մոյ ար-
հեստի այսոնիքն 'ի վերայ ընթերցման և գրելոյ զգիրս
որք զբոլորն 'ի մի արհեստ յօդաւորին թէև ինքն
բաց կայսմանէ՝ գիտէր յօրինել զժամագրոյցս այս-
ինքն զսահաթս և գիտէր նկարագրել զպատկերս
որ և սա խոկ նկարագրեաց զբոլոր պատկերսն զորս
տեսն տեառն Ամ մերոյ (Յոյժ գեղեցիկ յօրի-
նուածովք ։ Սա բազում անգամ բռնադատեալ
Սոփեցաւ 'ի պալատն իշխանաց ժողովրդեան ոչ առնու
ևս առաւել 'ի յԱղէքսանդր ժողովեալ ՀՁ, պատէն
և յընկերակցէն իւրոյ. զի յանձն առ յէ ձեռնա-
դրել եպիսկոպոս և ոչ էառ յանձն ։ Այլ առէր
շատէ ինձ զվարդապետութիւնս իմ որով կարեմ
միշտ կալ անզբաղ և քարոզել անդադար զաւետա-
րանին քն քրիստոնէից և խուժադուժ հեթանոսաց.
քանզի լաւ առելոյ ումեմն իմաստնոյ՝ նաւ խռովել
փութայ 'ի նաւահանգիստ և անձն ժուժկալ
խնդրէ զանապատ Այսպէս և սա սիրելով զվարս միայ-
նակեցութեան յոյժ հրաշափառ ապէս գեղեցկացեալ-
ցաւ քան զամենեքումբք և զբազում արդիւնս էր
և արդասաւոր գրեանս 'ի լեզու պարսից և 'ի բարբառ
հայոց , եթող անապատ զանձն 'ի մէջ եկեղեցւոյն
քն որովք խոկ մանկունք եկեղեցւոյ յղփացեալ
յօրանան և ինքն 'ի մէջ հանապազ տանի անջինջ
յիշատակաւ զմիայնակեց գովութեանց ։ Նա խոկ ի
անհրկի դշբար կացեալ յատենի անարդարոյն արքայ
պարսից՝ որք կամէին զօրէնս Քրիստոնեայ արմատախիլ
առնել , և գծնիկ փոխանակ անոշահոտ նարդոսի
և Քրիստոսի և Աստուծոյ Արմատացուցանել 'ի մէջ ։

Քրիս

Քրիստոնէից ։ Բայց նա զինեալ հոգւովն սրբով Ընկերհեր համարձակութեամբ կացեալ յատենի նոցա և հաստատէր անհամեմատ իմաստութբ խորով զմիութիւն Քի որպէս և յառաջագոյն նոյն արդեօք զայնցանեաց ՝ի կարծիս բաղձելեացն արմատեալ ըն լով զայնս՝ լաւ, խնդրոյ ամենաբաղձելի պանծալւոյս ։	Թուական Հայոց	Թուական Քի

Այսքանս բաւեսցին համառօտեցաք վասն ներկայ
Ազդարարիս ընթերցողացն և ըստ խոստ_
ման մերում զՊատգամն մինչև ցա_
ւարտ տպեսցուք ՝ի հետա_
եալ Ազդարարսն ։

Հետևեալ Պատմութիւն Հնդկաստանի խանէ, Ներբեթեան ՝ի Պարոն Յակոբ Մենանդանէ, Անգլից Ատեան ազգաց Ասիատանի. ամի Անգլ. ՝ի 425 էջերէ էջէ Նոտար ազգաց Ասիատանի ։

Այնու յետ Նուաբ Բահադուրն սկսաւ զօրս նորոգել գու_
մարել յոյժ բազում որոց էին իբրև վաթսուն հազարք
քսան հազարքն էին հեծելազօրք, և երեսուն հազարքն էին հե_
տևակք և առաքեաց հրով արտաքս ընդ ամենայն տեղիս որք էին
՝ի տէրութիւն իւր առ ՝ի գումարել զօրս նորոգս և տալ մարզել
՝ի կիրս զինուորականս որքան կարելին իցէ և ինքն պատերազմ
յարոյց ընդ շրջակայ բռնաւորաց որպէս միաբանեցաւ ընդ միոյն
և կողոպտեաց զտէրութիւն միւսոյն և էր քաղաք մի մեծ
Չիթլդուրկ անուանէր Բռնաւորս յառաջագոյն բարեկամէր ընդ
Բռնաւորաց Սինկիփաթմանայ որ հայր կոչէր զնա և սա զորդի
կոչէր նորայ որոյ փառքեաց ժամանակաւն էր սախարութիւն այս և
յորժամ ունէին պատերազմ ընդ ոսոխս մին կամ միւսոյն այսրաշէին
տալ օգնութիւն միմեանց իւրեանց ծախիւքն իւրեանց և իցէ Նուաբ
Բահադուրն կոչեաց Բռնաւորն Չիթլդուրկ չըլ առ ի օգնել ինքեան

ըստ

ըստ սովորութեան կանանց իւրեանց և Ըռաճայն փոկոյն առեալ
զհետ իւր ուժն հոլար զօրս ինոսիս քաջամարտ և եկն 'ի բանակն
Յահգուրին որով փոխանեցան ընդ զօրս սորա և կռուան բազում
Ըռաճայս և չառնէս բազումս և էր սովորութիւն սորայ յորժամ
կռուէր ուր մուրտ Ըռաճայից 'ի նոյն ժամու առաքէր. Արեւելեաւթան
անդ պատճէին ըղձ ութեամբ և հատ սակս. անուրց դեղակուր
առնէին զի ոչ զօք մեռց կենդանի կալեալ Ըռաճայից յաւուր
միում մերձ եղև քաղաքին Թաւրիզու և էր Ըռաճայս մեծ ձաշամբած
սա տեսանէր զի ոչ գոյ փրկութիւն նոքեան և ոչ լինէր հնար ինչ
զերծանիլ 'ի ձեռանէ Յահգուրին առաքեաց մի ոմն 'ի նախարարացն
իւրոց աղէել նմայ թէ չունիմ պատերազմ զհետ ումեք և կամիմ
բարեկամ լինիլ զհետ քեզ և տամ քեզ օգնութիւն զոր ինչ կարէ լինել
լիցէ աղաչեմ զի թուղուցուս ինձ մնալ 'ի տեղի իմում և պատաս-
խանեաց Յահգուրին թէ որով հետև կամաւորապէս հնազանդեցար
ինձ չնորհեմ զկեանս քոյ բայց պարտիս առնել այսպէս թողուցուս
զերկանուտ տէրութեան քոյ և 'ի նոյն թողուցուս բոլոր զօրսն
քոյ և ես խոստանամ տամ քեզ երկու լաք հազար ամի միոյ որով
առնիցես զծախս քոյ և պահեսցես հարիւր և յիսուն այր հետև-
ակս առ 'ի պահպանութեան անձին քոյ այսքան կամք իմ են թէ ոչ
հնազանդիս խոստանամ քեզ ես առաքեմ 'ի տեղի միւս Ըռաճայից
և ողորմելիս անձարացեալ ետ հաւանութիւն քանզի գիտէր այր
սատակել և խոստանիւր բառնալոյն զկեանս իւր վասն երկիւղի
ետ նմայ զոր ինքն ցանկայր այսպիսի տիրեաց քաղաքս հայս որոյ
ես ինքնին տեսանել սղէ որէ քաղաք մի մեծ և յոյժ առատա-
սեն թէ եկամուտ սորայէր իբրև հնգետասան լաք հաւն իւրաքան-
չիւր ամի միոյ սա միայն զերծեալ ապրեցաւ 'ի միջ բազմութեանց
Ըռաճից և այս ասաց ց Ըռաճայն Զիթլդրուկոյ ունիմ բազ-
մութիւն զօրաց և ծախս սոցայեն յոյժ բազում դու ես կարօտ
լինիլ հարկատու և հատուցանել հարկս ամ ամ վասն օգտի ծա-
խուց զօրացն իմոց և Ըռաճայս յորժամ լուաւ զխօսս 'ի քեռանց
Յահգուրին ապշեցաւ և սկսաւ սարսիլ 'ի յերկիւղէ թէպէտ
էր յոյժ քաջէր բայց յայմ ժամու քաջութեամբն իւրով ոչինչ
կարէր առնել քանզի էր 'ի ձեռն նորա ոչ գոյր հնար ինչ զեր-
ծանիլ սկսաւ ասել այսպէս թէ 'ի վաղնջուց յետէ էսովորութ-
մե

Մեզ կոչել գիրք. հայր և դու պարտիս կոչել ինձ զորդի ոչ եր-
բեք ... հայրապետանութիւն իմ և մեր որով հետև ցանկաս
... քաղաքդ քո հարկատու ամենայնի հնազանդ եմ
և ... աշխատել զհան հօր խնդ հրամանաց զոր ինչէն կամք քո
...կատարելոց և ... Բահադուրին յոյժ հաճոյացաւ զ.քաղ-
...ութեան Ընդաձայնին ասաց նմա որով հետև բարեպէս հնազ-
...ր հրամանի ինչ եղից ... քոյ հարկս թեթևես որոյ
... յառաջանալ իւրաքանչիւր ամի միոյ քառասուն հազար
հուն և լինիս ծէ հնազանդ և հաւատարիմ 'ի գործս քոյ եւ յեթ
... ...նութեան և պարտականացն նմա խնդրոյ լաւ արժա-
նի ...ութեան և ինքն չուեաց անտի եկն 'ի Սրինկփատան եմուտ
... մեծաւ հանդիսիւ և անտի ինքն ոչ եղանէր պատերազմ
... առաքէր զօրս ... աշխատ օրէր մշտայարթ
... կողոպտէր զերկիրս Մարաթայից և գերէր զժողով-
ուրդս ... իսկ յամի տեառն 1771 Մարաթայ-
... պատերազմ ընդդէմ Բահադուրին որ եկին հայլը
հազար զօրք մտին զերկիրն Բահադուրին սկսան աւերել զամենայն
եկին նախարարքն ասէին ... բարուոք է առնել խաղաղութիւն ընդ
հայ Մարաթայից քանզի ... երկրաց մերոց են յոյժ
... յարձակմ լինիցին աւերումն ... գլխոյ պարէնս
... մեր և ... 'ի ... զօրաց յաջոյ եւս
... նախարարացն առաքէր դեսպան մի առ 'ի առնել խաղաղու-
թիւն եւ դեսպանս 'ի քաղաքէն երթեալ ասէին եկ ...
...պարհի ...ով մի որ երթայր յոյժ արագ ...
դեսպանս հրամայեաց ... ... եհարց ...
... ... և ... ...
... առաքէր ինձ բանակն Մարաթայից և ես ... մի
... 'ի ... ... և ... ...
... ... 'ի Սրինկփատան և ինքն ... 'ի գործս իւր
... բանակն Մարաթայից սկսան առնել խաղաղութիւն ...
... եթէ հնարիցէ առնել խաղաղութիւն ընդ նոսա և նոքա
... ոչ կամեցան առնել խաղաղութիւն քանզի ասէին թէ
... ձեր է մարդ ... միոյ կողմանց կամի առնել խաղա-
ղութիւն ընդ մեզ և միւս կողմանց կողոպտէ զերկիրս մեր այլ
քաղ

քաւ լիցի մեզ հաւատալ բանից ձերոց կամիք փորձել զքաջութիւն
մեր յայսմ պատերազմի դարձաւ. դեսպանն ՚ի քաղաքն Արկոտայ մի
և յորժամ ետուն թուղթն ի ձեռն բաշհաղին որ գրեալ էր ՚ի
Նադրշահէն հրամայեաց ընթեռնուլ յորժամ ընթերցան զթուղթն
զայն գրեալ էր այսպէս լսէ Նավաբն մեր առաքեաց դեսպանս
առնել խաղաղութիւն ընդ ձեզ այժմ ես պատրաստեմ առաքել
զանձս բազումս որով տայցես ռոճիկս զօրաց քոց և յորժամ
մերձ լինիցիս քաղաքիս դրունքն բացցուք զի ես առ ՚ի մտանել
ներքս առանց երկիւղի ինչ վասն որոյ այդ առնեմ ձեզ ոչ առ-
նուք զանձն առ ՚ի առնուլ խաղաղութիւն և յորժամ ընթերցան
թուղթն այն իսկոյն հրամայեաց կալնուլ զՆարսիդասն եդին ՚ի
բանդի և եդ ՚ի վերայ նորա պահապանս խիստ զի մի ոք իշխեսցէ
մերձենալ առ նա (ոմանք ասեն թէ թուղթն այն ոչ էր գրեալ
՚ի Նարսիդասէն Նավաբն ինքն էր գրեալ քանզի այլս ասէր յոյժ
հարուստ կամէր կողոպտել զնա և ոմանք ասեն գրեալն ՚ի Նարսիդ-
ասէն էր ճշմարիտն ոչ գիտեմ որն իցէ ճշմարիտն ՚ի միջի սոցա
ինչև իցէ հրամայեաց կողոպտել զտունս և զամ ստացուածս նորա
և բերցին բովանդակ տունն իւր և կոնդուն մի որով գտցեն
թաքուցեալ զարդս կամ զանձս ինչ ասեն թէ գտին իբրև
երեսուն և վեց լաք հնդս որ էր ոսկի երծաթ զարդս և ակուն-
պատուականս և յետ կողոպտելոյն ոչ անցաւ աւուրս բազումս մե-
ռաւ Նարսիդասն ՚ի բանտին և ունէր սա զերկուս որդիս և այլ-
ընտանիս բազումս մնացին ողորմելիք և այսպէս առաքեաց Ալի-
քուլիխանն որ էր որդի Զանդայ ոչ աքին առ ՚ի երթալ դեսպա-
նութիւն և առնել խաղաղութիւն ընդ Մարաթայից և ետ բա-
ցարձակ հրամանս տալ նոցա որքանութիւն դրամոյ ըստ յաջողին
կամաց իւրեանց մինչև յիսուն լաք ռուփիս և յոյժ սիրէր ամե-
քանզի կամէր ամենայն հանգուցանել զհետ ղասեր իւրոյ յորժամ
Ալի քուլիխանն եհաս ՚ի բանակն Մարաթայից իսկոյն Մարա-
թայքն ընկալան զնա սիրով և արարին խաղաղութիւն կնքելով
և հաստատեցին գիր ըստ աշխինց որով այդ ասէր ՚ի Նավաբին ամենայն
եալ նմ խաղաղութիւն և պարտիք տալ սոցա քառասուն լաք ռու-
փիս որ ՚ի նմին ժամու առաքեաց ասացեալ դ բանն ե-
ցՄարաթայոյն և ինքն գնաց զհետ նոցա քանզի ոչ կամէր առս-
նոսա

առել զԴրօշակն Նըսըլաբին ՚ի կնութիւն իւր ։

Նորին էին սկսա հրամայական առաքել ընդ իմ կողմանս որք էին ՚ի նորա բարեկամութեան իւրոյ առ ՚ի պահանջել զհարկս սովորականս որով հարկապահանջքն սկսան ժողովել զդրամս ընդ իմ տեղւոյ մինչև հասին ՚ի քաղաքն Զէյթուն և խնդրէին ՚ի նմանէ զխոստացեալ հարկն քառասուն հազար հունս և նա ոչ է առ ձեռն հատուցանել զխոստացեալ հարկն. և գրեաց թուղթ առ Նըսըլաբ Բաշիձորուին այսպէս, հայր աղաչեմ ի վեհութենէ քումմէ զի բարձցես յարկս յերկրէ մերմէ, քանզի ոչ երբէք եղև սովորութիւն զի տեղւոյս մեծ լինելոյ ՚ի վերայ իմ, և ես իմ ժամ լեցամ հնազանդ հրամանի քոյ եղէ ՚ի պատերազմի և եղէ ՚ի ժամանակս խաղաղութեան, և յետ առաքելոյ թղթոյս միամտ լինէր լսէ զինչ առնիցէ, քանզի գիտէր եթէ հատու-ցանիցէ քառասուն հազար հունս առ այն ամի՝ երկրորդ ամն պա-հանջեսցէ ութսուն, և երրորդ ամին հարիւր մինչև կորուսցէ զտէրութիւնն իւր զոր այժմ գիտէր թէ ոչ հանդուրժի սկսաւ նորայ առանց առնելոյ զհարկն կամ յարուսցէ պատերազմ ՚ի վերայ իւր, և ապա առաքեաց քանի և հինգ լաք բաշիֆիս ընծայ առ Մարալթայն որք գրացի էին ՚ի տէրութեան իւրում աղաչեաց նոցա թէ պատահեսցէ Նըսըլաբ Բաշիձորուին յարուսցէ պատերազմ ի վերայ իւր տացեն նմա օգնութիւն և նոքա խոստացին յանձնեցան բանիւքն այսուիկ ։ Իսկ յորժամ ընթերցաւ զթուղթն գրեալն ՚ի Ըսլաճայէն և տեսեալ զի ոչ կամի յանձնառնուլ զխոստացեալ հարկն ՚ի նմին ժամու յարուց պատերազմ ի վերայ նորայ հանեալ ի քաղաքէն արար միաբանութիւն ընդ եղբօրն Զէյթունլի սկսաւ կողոպտել և գերել շրջակայ գիւղօրէից և հինեաց պատնէշս մերձ քաղաքին և Ըսլաճայն ած առաջ Մարալթայեցին և նոքա եկին ութսուն հազար հեծելազօրք եկին ի վերայ Բաշիձորուին և յորժամ լուաւ եղև նմա գալուստն Մարալթայեց ՚ի նմին ժամու ՚ի բաց եթող պատնէշն հանեալ անտի զզօրքն իւր լինելք առ ՚ի խորհ-դէմ ունել նոցա յառաջ մտով յանդիմանեցան մի միանց ի դաշտի միոյ սկսան պատերազմ յոյժ ցասմամբ երկոքունց կողմանց անթիւ բազմամբք որոյ կոտորածքն էին իբրև քան և ութ հազարք և յաղ-թող գտաւ ՚ի վերայ Մարալթայեց և փախստական եղեն ամենեք-եան

տան և սիրան աճար առնել տաճարաւս նոցայ որէր յոյժ բազում
և յաւ աճար առնուլ զնոցա զնոցա գլխաւորս զորօքն 'ի բոլ ...
առ ինքն գերէր զամ գիւղորեան Մալաւ ... և ոչ ինչ լինէր
յակառակն ընդ դէմ նոցա քանզի ամենայնքանն սաստէին բազ
նոցա և որպէս մերձ ամ բազում, յաղագս և գիւղաքաղաքացն
ցանէ և զորէին իւր Թիֆլիս աշխարհի ասպարաւ ... զօրացն և
իւրն յարաժամ բնակէր 'ի նեղութեան վասն մինչև ասան մինչ
հայ ուղի խոնարհին պատերազմի և հրամայէր ամ հնազանդ կալ ...
Թիֆլիսու աշխարհին և նա կատարէր և պատերազմէր յոյժ քաջութ
որև քաջէր նման հօրն իւրոյ ինչ և իցէ յետ մեռանելոյ քաղաքա
ւորս զի ոչ ոքէ որ կարողիցէ յիշխել ընդ դէմ իւրեանց կար
գեալ 'ի վերայ քաղաքացն քաղաքապետս և զիշխանս առ 'ի ժողո
վել զհարկս քաղաքացն և ինքն չուեաց անտի զօրօքն իւրով
եկն 'ի Զըթլըդըրուկ և գրեաց հրովարտակ 'ի վերայ նոցայ որքէ
հարկատու իւրեանց ամենայնքեան եկեղեցին 'ի պատերազմն ընդ որս
Հալէպ լսան որէր տէր և իշխան կուսակալ քաղաքի և էր հարկա
տու Բուդաքուլին ոա և ես առնուլ ընդ իւր վեց հազար հեծելազօ
րս և գնացին ընդ իւրեանս եկն օգնութեան պատերազմին ընդ.
Յորժամ որ բարձրանայր այս այս տէր Հաճ ում կամիցի. ասա
որպէս եւս առնու յաղթել զի փախիցուց ժամանակաց մինչև ժամա
նակ մի ոչ ունէին հանգ ինչ որոյ պատահեցաւ 'ի ժամանակի սո
և 'ի յայսմ գիպուածոյս զանին հանք չորս այսինքն ամիսս ... ան
մանգեայ սարդինի և երկաթոյ և գգանէին յոյժ բազում և
'ի գտանելն սորայ 'ի պատերազմէն որպէս վերոյ ասացաք եկն 'ի
հանքն երկաթի ընդ կարգեաց արուեստաւորս և հրամայեա
հալել և ձուլել գնդակս մեծ և փոքր առ 'ի պէտս պատերազ
մի քանզի էր յոյժ յարկաւոր և յառաջ տայր գինս մեամեծս և
գնէր 'ի յուղէն երօպացւոց և ոչ լինէր բաւական առ 'ի գնդի
պատերազմ և ասեն թէ տեղին զոր գտան հանքն երկաթոյ ձի
ջակայ գիւղորեան տային զեկամուտս երկու լաք հազար որով կամ
գեաց ընդ զիշխան մի որ ժողովեսցէ զեկամուտս այն երկու լա
հազար և տացէ արուեստաւորացն առ 'ի առնել զձալս ձուլեա
գնդակաց որով սկսան ձուլել յոյժ բազում.
Եւ յորժամ եկն միւս անգամ Զըթլըդըրուկ չինեա

պաշ

պատմէ թէ Հերեսին(?) կողմանն քաղաքին և պաշարեաց մեծաւ պա-
տերազմաւ և քաղաքացիքն երկու մինչէր խիստ բարձր լեռանց և յոյժ
ամուր և միաբանէր(?) ի տորն(?) լեռանցն այս ևս էր ամուր, և ունէր
խրամ մի խոր՝ և մի միայն միով ճանապարհաւ՝ ել և մուտս առնէին
բնակիչք քաղաքին և այսպէս եկաց անդ մի ամ և վեց ամիս ։

Իբր յաւուր միում կոչեաց զՀալիմանն(?)՝ և ասաց ցնա
դու պարտիս ամ մի յառաջացեալս ինձ եղեն(?) լուր լուսաւորէ(?)
հարկ խնդրեալ քո պահել սովորութիւն հնազանդեցի քեզ զայդ դարձեալ
տամ քեզ զխորհուրդս ամ երկուք հանդերձ այս բայց դու պարտիս
հաւատալ պահել երկրատոմն(?) հազար զօրս ընտիրս յորժամ լինէ
ինձ հարկաւոր բերցես զնոսա քո առ յօգնութիւն պատերազ-
մին անդ որում ես լինիցիմ, արդ հրամայեմ քեզ երթալ եր-
կիր քո քանզի ունիմ բաւական զօր առ ի պաշարել զերկիրս
յայս, բայց դու պարտիս դուստր քո տալ ի կնութիւն որդւոյ
իմոյ Գերիրիմ(?) սխաքին(?), և մեք լինիցիմք բարեկամ անբաժանելի և
Հալիմ խանն խոհեմ(?) պատասխանեաց թէ՝ տէր բարեգութ զամ(?) զոր
հրամայեցեր և յոյժ ուրախ եմ բանիցդ յայսմանէ, և ետ նմա
պարգևս և ընծայս ըստ արժանեացն իւրոյ, և արձակեաց զնա եր-
թալ և բերել կամ առաքել զդուստրն իւր որպէս վերոյ
յիշեցաք, և որովհետև Հալիմ խանն գնաց զերկիր իւր ոչ կամե-
ցաւ տալ զդուստրն իւր Գերիրիմ(?) սխաքին, գրեաց թուղթ
առ Նուշիրուանն(?) Բաշխէուրն(?) այսպէս թէ՝ ես եմ սերեցեալ ի տոհմէ
պղնձակեաց(?) ի վաղնջուց ժամանակաց, և դու ես ի տոհմէ
գռեհկաց(?) ոչ կամիմ տալ զդուստրն իմ կնութիւն որդւոյ քո
զի ոչ ես արժանի խնամութիւնս առնել զհետ այսպիսի մեծա-
գոյն ցեղի, և այսու հետ ոչ կամիմ տալ քեզ հարկս խոստա-
ցեալս զոր ինչ կամիս առնել արա վաղվաղակի, և յորժամ
ընթերցաւ թուղթն այն զբեցաւ(?) ի Հալիմ(?) հարէն զոր ինչ
արաց, և երկրորդում աւուրն կոչեաց զՄիրոշահն(?) որ էր եղ-
բայր անմանոյն(?) իւր և հրամայեաց նմա երթալ ի վերայ նորա
վեց հազար հեծելս զօրօք մինչև երկրորդ հրամանն իւր ։

Իբր կոչեաց զՔուրմին ըստ սովորութեան իւրոյ եհարց
զնոսա թէ՝ զինչ է կործիլք իւրեանց կարելի է հնազանդութիւն
առնել զքաղաքն զայն զոր պաշարեալ է և նոքա միաբանութիւն պատ-

աշխատեցին թէ տէր ՚ի սուղ ժամանակի լինիցի հրամանատար քաղ-
և քրիստոնէութեան սփռեալ ասէ. այսպէս տէր տեսանեմ զի բարեբախտ լի
նմանէ Աղէքսանդր Մակեդոնացւոյն քանզի տեսանեմ զի ՚ի մէջ
սակաւ ժամանակի լինելոց ես տէր և իշխան Զրթլդրուբեց-
կռուոյ Արզրումոյ և Հէյտարապատոյ յորժամ լինիս փոխեա ՚ի
բարերարութեան քրիստոնէից (որոյ անունն նորոգէր հռոմէական) նախքն
հրամանս տալով տեսանել զնոյն ՚ի որդեգրութեան և պահպանեա զնոյն մեծաւ
զգուշութեամբ և խոստացաւ քրիստոնէից թէ ոչ կորուսցէ ՚ի յարգելոց մի-
նչև կատարեսցի զամ զոր ասացաւ յնա յետ դառնալն պարգևս մեծա-
մեծս և տուեալ քսաք մի մեծ որ լինիցի վարդապետ տէրոյն։
Իսկ յամի տեառն 1778 յամսեանն դեկտեմբերի ես
նոքին գնացի անդ առ ՚ի տեսանելոյ Նադր Թահղուլին լինել յա-
սու դիմաւորութեամբ զի տեսից շնորհս առաջի նորայ որ ազգն
Հայոց արձակեալս առնիցէ փախուստ ՚ի մէջ տէրան
նորայ որով գտի շնորհս մեծամեծս և խոստացաւ տալ աղդե-
ւմ զոր ինչ խնդրեցի և խնդրեցի ի մէր քանի յատուկ իւր
փոխառելոյ և ճնելոյ և ազգն մեր ազատ լինիցին ամ յարկաց
և մաքսոց և նոյ առատապէս շնորհեաց զխնդրելիս իմ, բայց ոչ
կարացի կատար յաղագս կարգելոյ և ոչ կամիմ մեղադիր լինել ամենե-
քի փոյթն կամիմ ասել թէ ձախորդ բաղդն իմ ոչ եթող յա-
ռնել այսպիսի մեծամեծ բարեբախտութեան եթէ տէր ած պար-
գևեսցէ զկեանս յետ աճարառելոյ պատմութիւնս այս ի բաց
տաղտուկ պատմեսցեմ թէ զինչ էր պատճառ ձախորդութեան
իմոյ այժմ փոյթ ճառեսցուք պատմութիւն անդ որ առնէր վա-
Ջամբուրտն Նադր Թահղուլին։

Այսքանս բաւական համարեցաք վասն Նոյեմբերիս ազդարարիս ըն-
թերցողացն, և զմնացորդսն մինչև ցաւարտ տպեսցեմք ՚ի յետ
եկեալ Ազդարարսն։

[illegible] ՚ի Փ[illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible]

Յետ բաժանման մերոյ Հոկտեմ 22 Մադրասէդ ան[illegible] հասանք ՚ի Պուլդիչերի 12 Նոյեմբ. ամսոյն, և ուղեւորեցին մեր [illegible] [illegible] Տէր [illegible] ՚ի [illegible] ՚ի Պուլդիչ[illegible] Նոյեմբ 14 [illegible] 22 [illegible] ՚ի Պուլդիչերի [illegible] Նոյեմբ 23 [illegible] Փալ[illegible] [illegible]

[illegible]

լցեալ

լցեալ 'ի մահուն գնդակաց, վերջապէս եկեալ հասին
մօտ նաւն մեր, գոչեցին նաւապետն մեր լսէ՝ (բովէք դուք).
խաղաղ միանգամայն զարձակեցին բովանդակ լոնդանօթքն և ընդ
նոքին հարայանքն, ոչ տարասխելի պատահմունք նման կարկտի գն
տակքն անցանէին 'ի գլխոց մերոց, աստէր տեսանել ողորմելի
տեսիլքն մեր լսէ որպէս շուռ 'վերը անկանէաք 'ի ներքսատունն
նաւին ան ժամ լեալ. մեք զմիմեանս ևս 'ի կենաց զի կարծէաք
միանգամայն լինել լոյծ վաղճան կենաց մերոց բայց ողորմութեամբ
Տեառն ոչ ումեք եղև վնաս յանձանց. Վերջապէս յետ ամենայնի
լինելով շնաւն մեր 'ի թշնամեաց խուկ ին հրամայեցին տանել
զմեզ այլոցքն նաւակարաց, և վաճառականաց 'ի բանտ զերբեց
նաւն յառաջացուցին ի բերել ջուր ողնաւորաց, տրտմութեան արտի
դառն արտասուօք գնացաք և մտաք զնաւն փռանսիզաց անունեալ
(Սմէքէլ) վերջապէս մի 24 ժամ մնացաք անդ, և ի
լուսանալ առաւօտեան որ էր 24 երրորդ նոյեմբ ամսոյն երեւ-
ցաւ նաւ մի, մատեան և ըմբռնեցին նմա ևս, էր նաւն Փոր-
թուքէզաց մաքսայր յափշտակեցին զամ պիտանիսն վասն անար-
ժանութեան նաւին և բ... ան լծէպէտ կամեցան ջրատակ առ-
նել զնաւն, բայց սակս բազում կալանաւորացն յօժարեցան ար-
ձակել որ և եղև իսկ. լցին զնաւն բազմութեամբ մարդկանց մեզ
հայքս ընդ նոսա թողին զնաւն գնալ 'ի Մալաղայ, և զերեանց
նաւքն դարձան դէպ Պուլպինակ զերեանց Ճանապարհն, զանի-
րաւ և անգութ Փռանսիզքն լծէպէտ արձակեցին զմեզ՝ բայց ոչ
թողլով եթէ ոչ զհանդերձ մի միայն զոր ունէաք ծածկել
մերկութիւնն մեր. Վերջապէս թողին զմեզ գնալ տրտմութեամբ
'ի Մալաղայ. Զերծանելով մեր 'ի ձեռանէ այլազգեաց մարդ-
կանց փոքր մի ևս անկանէաք անտառս և լինէաք կերակուր գա-
զանաց և գէշակերաց՝ եթէ ոչ ժամանէր մեզ օգնութիւն
'ի Տեառնէ, քանզի յետ մտանելոյ մեր նաւն Փուրթուքէզաց
վասն ներհակութեան հողմոյն խորհեցաւ նաւապետն մտանել
յարէջ կղզին զանեա բարեգոյն լինելոյ, այս ևս մեր տարաբախ-
տութենէն ներհակն եղև, զի խնդրահասութեան նաւապետին
նաւն անկաւ 'ի քնար 'ի մէջ ծառաստան անտառաց կոտորելով
բազում ծառս և մնաց այնպէս մինչ 6 ժամս աստէր տեսանել

զոր

զօրաւորաւ յարմնոց իւրև զգետ հովիւր, յետ այս բազում աւ-
ժամանակի հողմ թէ կարողացաք հանել զնաւն անտի գձեւով
խարխիսի և քարշեալ 'ի ջուրս, աղատեալ ասոքն նաւեցաք յա-
ւուրս ուղղոյն մինչև հասաք 'ի Մալաղայ որ էր Դեկամբր 4, և
անդ էր նաւ մի որ ելանէր առ պուլտնեակ ծովուք գնաւն որ էր
վերջ Դեկամբր ամսոյն միջոց 28 ժամին եմուտ նաւն մեր յատրէջ-
կոյն վասն զի աջողակէր հողմ, յետ ելանել այս անտի եղեաւ եւ գէ
...անալով սակս երկուցն ֆրանսիզաց մտախոհ լեալ նաւա-
պետն մեր եմուտ բաղբեջ (Փօլ Վէնդրէնկ) որ անծանօթ էր
այս Xամապարհին սարեալ նաւն նստոյց իւրեայ սակաւ ուժոր
աւագոյ սկսաւ նաւն լծեցուցիլ և ջուր առնուլ ասոտէր անսանել
ազգիեոյն առանչն մեր թէ որպէս ելանէր զօրաւորաւ յաղաց
մեղաց զի այսու յօրինս անդ ամ մի շենի միոյ ձախորդութեան
պատճառ զմեզ վասն մեղաց մերոց կործանեաք զի այժմ այս անխափան
լինելի ժամն վերջին կենաց մերոց պատրաստեաք գրկիլ ըզ
մահուան և սուղ հոմախոր բաժանման վերջին, ըհ սարսափելի
պատահմունք 'ի յայն ամ մարդ կարէր մտածել զԹշուառ կեանս
մեր և 'ի վեր լծեցուցիլն նաւուն հնարեցին անկել փայտ 'ի գետ
նոյն և կապել ընդ նաւուն զի մի շրջեսցի մինչ յետս դառնալ ջրոյն
վերայ նաւն որ և այարդեն յակ նաւ եւ արկեալ յետ խարխիսի քար-
շեալ 'ի ջուրս այսու աղատեցաք 'ի յայսմանէ նաւ եւս էր ընդ-
մեզ ծերունազարդ Մահտեսի Պարոն Յովսէփ Սուքիասին որ թխայջ-
բովն զՆաւաստեան էլեալ էր առ Զին և ելեալ կոլանսոր ֆրան-
սիզաց յայս արձակեցեալ զնուլ Մալաղայ որև ընդ եկեալ աստ
գնալ փինակ որ էր գամար 13 և առ բանն կատարէր նաւաւ գնոյ
առ Զին Տէր յաջողեսցէ 'ի բարի և մեք այսինքն Պէք
խոջատուր Տէր Ղուկաս Յովսէփ Աբրահամ Համիր, Սիմաւոն
Կարապետ Թորոս Կարապետ խաչիկ Ծատուր Ջաքրֆեանս աստ
մնացաք մինչ գտցուք գնաւ ելանել առ Մադրաս աղոյ մեր Թ
արարիչն և այլն:

Յառաջիկութիւն նաւ այնց ֆրանսիզաց ասեն թէ յետ ելա-
նելոյն իւրեանց 'ի Մօրիսա գնացեալ էն առ կղզի Բուրբոն և
անդ յանդունեալ չորս նաւս երկուսն փաղանդացի և երկուսն ինկլեզի
որ անդէն յղեալ էն 'ի Մօրիս և իւրեանց այսինքն Մօրիսաւց
եւ

եղաւ մխիթարութեան թօփանցի Մանուէլ որ անուանեցին (Միմիլէ) և մեր-
եալն և մեջ թօփանի եկեալն գէպ կարէ Մուրադին և անդ
խլեցուցեալ մին նա։ Զինչի որ անդ էին ցրուեալ զարարեալ յետ այն
ու ոչնչացեալ երկու նա։ Վաղվաղ զտանելով Մուրադ փորդ-
լուխն Սեւաներ յայնժամ Մուրադ Դօսպին Ենիչերիներն ու լոյն
ալեալ և թաթարաղաշ նաև բռնեցին որ Սահմանի մէջն Յով
սէփ ատեանին մէջն մնաց [illegible] մերն ձայնաւորութեան
գեղեցիկ նաև լեռնի որմեր մէջն մնեցաւ [illegible] նոյն [illegible]
բռնադատեալ նաև փութացեալ որ մերայինն արձակեցին մեզ
եւ ի նոյն յառաջագոյն Մուրադայ։ յետ այս [illegible]
ֆռանսիզաց գնդապետն ու կոչեցին Աշխեն և անդ [illegible]
ալեկոծութեան հանդ խաղմն մինչ կործանեալ զմիմեանս նա և
մատուցին զօրավարն և կալանդ [illegible] և փորձիլ նա էրեց կոտ-
րատել որ անխղճաբար եղել [illegible] և [illegible] նաև էրն հանդ[illegible]
մին և բռնեալ [illegible] Մուրադ [illegible] նաև բռնեաց մեջ [illegible]
լանդ[illegible] մի նաև ին չէր [illegible] փոխադարձութեան և [illegible]
փութաց Դօսպին Ենիչերին որ բռնեցին [illegible] և [illegible] զե
էր՝ փորձ [illegible] նաև դատաւոր [illegible] չորս հազար և երկու
հարիւր մարդիկ, և Սեւանայ [illegible] նաև երեք հազար և եօթն հարիւր
մարդիկ, և Դօսպին [illegible] կարելի [illegible] կան զոր [illegible]
օրէնքներ, բռնեաց նաև էրեց յառաջագոյն փոխադարձութեան ապրանքն
բանկալու և [illegible] ծախուածն մեր
աշխի ապրանքն [illegible] եղել [illegible] ծախուածն և այլն։

Տեղեկ երկու մանուկ և չորս փրկանք հանդ երձ ու լին
նաւաց գնացեալն Մուրադայ բռնել որ մինչև սրա [illegible]
եկեղ չի [illegible] մերձին խնդրաց և այլն։

Այսն թէ յետ փոխադարձութեան [illegible] նաւերն բռնեցին
[illegible] գնացեալ [illegible] 19 հազար բանակ[illegible]
[illegible] 18 հազար մարդիկ որ [illegible] գիտանք
[illegible] նշանաւ եղեալ [illegible] նաև և [illegible]
ապրանքն ես [illegible] քանի [illegible] պարոնաց հաղորդ [illegible]
[illegible] ապրանքն որ բռնեցին փոխադարձութեան յանտանակեց թէ-
[illegible] պատասխանեցին [illegible] բոլորն յետ կոնիք եթէ
[illegible] նշանաւ [illegible] բռնած փոխադարձութեան այլ [illegible]
նշա

Նշանաւոր թուղթ փոխադրեալ վասն այն յետ չէին տալ էց ես
պատասխանեցի սուտ է, ձեր այդ ինքնին նշանօրեայ բառեցել
ոչ լինի այլ սաղմեր տալս քննութեան էն. քինչ ինքն իւրն և հայոց
պատրիարք ձեռն կոչեն յայտ կոչեմ և այլ. այլ ինքն ոչ. և որ
լինելն ամենայն գիտել են և այլ:

Լաւ ի նաև մեր կառավարեն չինել Ֆրանսական և թագաւորը
նաև երեւան որպէս սուրբն Սուրբ Իսրայէլն տուրեցաւ
ինքն ոչ չէր բաժնեալ նաւանս ... Սողոմոն
մեր աղօթելութեան ... միայն հրամանաց և այլ
տեղի ... ինչպէս լաւր չէր, և ինքնիրեանց նաւ էին գնացեալ
Մակարայ ... տեղէ երկր ... չէ միայն
հաստատեալ և չէր գրել բարի երկրեայ ինչպէս գրածն չէ լինե
մեք էսօր յաղթեաց տիրեալ բարի, ողջոյն և այլն:

Խոնարհ Հովհաննէս

ի Պոլսի Ղամոր 25: Նուաստ խոնարհ ծառայ Զաքարիա,
թուին 1795: խնդրեալ ձեր ...

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Յովհաննէս խոնարհեան ծնեալ ի Պարսից և ուսեալ
ի լեզուս ... ի կալ կայծոյ Շնորհեան ... Ջա-
... ի դպրոցի ի ձեռն հնուտ ուսուցչաց և կատարեալ
... և փափագմամբ վասն օգտակարութեան անցեալ ... էին
... ի կալ կայծուէ որով հասեալ ... իւր զաւ-
ակ ջութեան ... իւր առաջնորդ բնակէ մնալ ... ժամանակս
բնչ:

Վասն յանարին խոնարհութեամբ խնդրէ արձակութիւն
... հաստատութեան զի ինքն յանձն առնլոյէ ուսուցա-
նել մանկանց հայոց ... լեզու ... որք ցանկան
ուսանիլ և չէկանց առնելոց ջանացողութիւն իւր վարժելոյ
... որպէս օրէնք դպրոցաց ... և կարողէ հաստա-
տել որոց ցանկան բաւականին ... իւր լեզուին այլ
Իսկ է նոցեն ոմանք որք ցանկային ուսանիլ թէ վասն
ժա

ժամանակի դատաստանութեան և մեծ վասն վարձին. կարեն արձա-
կապէս հարցանել նմանէ որպէս որ կամին, և ինքն այժմիկ
բնակի Մուտարանի չէրաթէ քուչում Նումրոյ 2. տանն
'ի Մադրաս Յուլիսի 25 1795.

Մարգար և Հաբիբ Զօրէրբեանքս խոնարհաբար յայտարարեմք
ամենեցուն, որ մեք Սպահան Նոր Ջուղայու թարզ չէքանց մալա-
թի Մուրբ Իչկոդցւոյ վաճառ և մեք ըստ պայմանին օգնեալ գոր
լինի, որ ունիցին տալ 'ի կարողեն մեզ յանձնել ուէկիղ սաստակ
և խոստանամք կատարել ըստ պատուիրանի նորանց.

Իջև Մադրասու Յուլիսի 29 : 1795.

ԱԶԴԱՐԱՐ

Ամսոյս 16 երրորդի, աւուր ին երեք շաբաթի, առաւօտեան
իբրև զ ժամոյն փոխանեցաւ նորին Բարձրութիւն Նաւաբ
Վալաջայի, միջոց քանիցս աւուրց տկարութեան, հասանէր եօ-
թանասուն և ութն ամ զպատիւ մեծի սորա առաջակայ
գտանէ ըստ օրինակի իշխանին միոյ զոր զայպատակաց իւրոց ընկալ
իբրև չհայր բարի այսպէս մեծապատիւ այր այս 'ի բոլոր. կեն-
դանութեան իւրոյ էր հովուիչ ժողովրդոց իւրոց և ողորմած առ
նոսա խոստումն բ վարեաց զկեանս իւր լի և գովելի
մխիթարիչ յատապակաց մխիթարելին 'ի սմանէ ամենեքեան որով
գրաւեալ ունէր զսիրտ հպատակաց իւրոց. վերջապէս էր ձրից
վառ հանճարի կենդանութեան աշխարհիս, զոր լուսով իւրով ամենե-
քեան յերջանկութեանս կոչին, այս ամ 'ի միտ առեալ, յարդ-
արժանաւոր Լորտմութիւն մեծ վասն մահուան սորայ, և զօղեմ-
ան

ամենից 'ի վերայ կորստեանն անդառնալի զԹագուհին հանդիսա-
կան էր այսպէս, զի լին սուրս եղեալ էին 'ի մանկի միոյ պատեալ
կանանչ մախմուռով և ապա 'ի մէջ մոյլում մանկի կալեալ քանիցս
արամբ 'ի վերայ որոյ արկեալ ոսկեզօծ բարդեալ, և ապա վրան
մի բարդոյլի. առաջին երթայլին զզասս զօրաց հետևակաց և ձի-
աւորաց, և զզասս փղից և ուղտուց, ապա հանդիսական պատուով
և ընտ դիոյն զզասս իշխանաց, և ապա զժողովուրդսն, զոր
պատեալ յամ կողմանց առաջնայլն, անդ էր տեսանել արտ-
տասուս զողբս ծերոց և տղայոց, և զճիչն անժուժելի, կանանց
և մանկանց որք 'ի սրտէ բղխէին զվախճանն պաշտպանին իւրեանց
իբրև 10,000 հոգիք որք ձայն բարձեալ լային շուրջ ննջեցելոյն
բայց 'ի մոլիցանից որք 'ի սկզբան իւրեանց կրէին անանդուրժելի
տրտմութիւնս այսպէս տարեալ զդին 'ի պալատէն իւրմէ առ-
դասարանի մէջ իւր 'ի Տովլկանի զոր անդ անփոփեցին զդին նորա
ընտ լալիւ Հանի նորին բարձրութեանն սկսեալ եղև արձակելն թող-
հակաց թնդանօթաց թէ 'ի դովլկանի թէ 'ի բերդսն և 'ի նաւս-
անկրուց համարաւ 78 ըստ թուոյն ամաց իւրոց և 'ի նշան
Տրտմութեանն։

Եւ 'ի 19 երրորդ ամսոյս առաւօտն ուրբաթի յաջոր-
դեաց զՏախտն նորին բարձրութեանն պաշտ որդին իւր նորա
Ըմբոշխ Օմարայ Բահադուրն այսպէս իբրև 10 ժամն եկն առ-
աջի 'ի պալատն 'ի տես հասարակաց ներկայ եղելոց և բազմեցաւ
'ի վերայ Տախտին հօր իւրոյ ինոյն ժամուն արձակեցին թնդանօթս
21 'ի նշան ուրախութեան և օսկեալ եղև մատուցանել ընծայս յաս-
պետականութենէ զոր տեսեալ մինչև ցմետասան ժամս ապա հանգստ-
եաւ յուղում Օժնանի և իբրև մի կ ժամն ել յամայն փառօք
երթեալ առ մզկիթն վասն աղօթելոյ զհանգստեան էր այսպէս նախ
եղեալ զզասս ուղտուց և ապա զզասս փղից ունելով ընչանս
Տէրութեանն այլոց ընտ զզասս ձիաւորաց և ապա ընտանեացն
զօրաց և ընտ ոչ նորին բարձրութեան նստեալ 'ի մէջ Օսկէզօծ
Նստանի միոյ զոր բարձեալ արք կրէին ունելին ընտ ընդանիս
և զիշխանս նորին բարձրութեանն այսպէս մեծաւ հանդիսիւ ե-
կեալ գնաց։

Ամսոյս 14 ժամանեալ է աստանօր ամերիկացւոց անուա-
նեալ ամերիկոյ, Խմուբխոււ զոր եկեալ անդ էն ՚ի 11 երրորդ
Սեպտեմբեր ամսոյն. որոյ նաւապետ պատմէ թէ 16 օր առաջ քան
զնաւահանգիստն որոյ ժամանեալ անդ լսեր էր և լուրեալ էր թէ նաւք
Ֆրանսիացւոց ՚ի նաւակումբ ընդ նոսա արմենիան մերձանդ նաւն զոր
կարծեալ էին Անգղիացւոցն թողեալ են ՚ի նեղուցն Մալթայու որով
մտածէին կարծել թէ Անգղիացւոցն եւս հանդիպել նաւաց անկլիացւոց
նաեւ թէ Սուրխ գոյ բռնակալն կերակուր և այլ պարագայա-
րութիւնք ։

Ապստամբ որդին Նիզամին վասն պակասութեան կե-
րակրոց և այլոց թողեալ է զամուրն Բիդէր, և եկեալ առ հա-
յրն կողմն Մարաթէ երկրի ։ Իսկ զօրքն Նիզամեալ ընդ կառա-
վարութեամբ Մոնսիւր Ռէյմոնդին տիրեալ չափէալ Բէ-
դէր ամուրն ։

Թիւրոյ ամսոյս 17 երրորդին հրատարակեցաւ լուրք
ընդունման Մալաղու և արձակեցին 21 թնդանոթս ։

Թիւրոյ ամսոյս կախեցաւ Միքայէլ Ֆլինի վասն քրիստ-
կան մեղացն լուրց զոր սպանանեալ էր զերկուս այրս ։

Կալկաթու կոմպէնիին պատմէն զի Ֆէփօրիթ նաւն
ընթ կառավարութեամբ քափտան Նիւտոնին ՚ի կորուստ եկեալ
մեռցի Խաւնդուն, Ց անձինք միայն զերծեալէն ։

Տրամութեամբ յիշատակեմք զդառնութեան դիպու-
ածս այս զի Գանջամ, Միքաքոլ, և Մանաւր, կողմ հանդի-
պեալ է թիւփան և սաստիկ անձրև զոր պատճառեալ այնքան
մեծ հեղեղս զոր ջրասուզեն եղեալ շամենեքեան, ասեն զպա-
տահումն այս եղեալ յաւուրն երկու շաբաթի յետ ծննդեան
Լուսնոյ, և ջուրն մինչ 6 ժամ ժամանակ 20 ոտնաչափ սփռեալ
է ՚ի վերայ բոլոր երկրի ։

Մեր Հերոսին Նանցեալէն Գովերնոր Ջեներալն Կալկա-
թու որ գրեթէ յօրմէ թողլոյ նորա զպաշտօն իւր մինչև
ցայսօր դատիւր ՚ի դատաստանի դատաւորացն Լօնդոնու
անխայն զաւէթ և լուրդու թուղթք յայտնեն արձակու-
թիւն նորա զի նա ընկալեալ է վճիռ ամբողջութեան վասն
ամենայն զանկատանաց ընդդէմ նմա ։

Ամ

Ապրիլ 25 ին Հօպէրտ անուանեալ թագաւորական նաւն եկն կա-
ռավարութեան. քափիտան Պէջի եւ յառաջ առ Տընկմալըյի ուստի գնալոյ
միաբանիլ ընդ կօմօտօրին ։

Ցուցակութիւն եկից եւ գնացից նաւաց ։

Թիրմայ 4 եհաս	Սէնթուրիոն	նաւն	’ի Ջաֆանայէ
5	Իգլայ	.	’ի Մասսամբիկէ
6	Սուալօ պակէթ	.	քափիտան Սիմսան
.	Էվրինկտոն	.	Սիլէրս կալկաթուց
7	Սիգնէր	.	Ջանվալթ վերադարձին
8	Էլիզայ		Դիքսոն կալկաթուց
	Էլիզայ բարկանթին		Իշօբարդսան տրանկամպարուց
9	Ջէնէրալ Էնկըր	նաւն	Լիդգարդ Ջափանուց
	Բարնհօմ	.	Հերբըրթ տրանկըպարայ
	Գիլֆօրդ		Գրին կուդալուրայ
11	Գլասգօ		Իրամթըր կալկաթուց
	Սէնսամ		Սմիթ մալաբարայ
13	Սնօ մերկուրի		Վուդկոկ կօրինգուց
	Կաստէլ	նաւն	Վինսօր ես
14	Ֆրիգէտ բօմբէի		Պիկէթ տրանկամպարուց
եւ	Աննա		Հէյ առ կալկաթայ
15 եհաս	Սնօ Ջանպակէթ		Հերիզեխ պօնտիշերուց
	Ամերիկայ		Հուբէրդ Իլ դէ Ֆրանսուց
	Սենթօր		Ռիչերդսան բոմպայուց
եւ	Ֆալօրիթ		Սիկէրս առ կալկաթայ
	Էլիզայ բարկանթին		Ռօբերթսանն առ կօրինգ
18 եհաս	Հուզար	նաւն	Լէյման տրանկըպարուց
	Ռօյըլ կարօլօթ		Սմարթ բոմբէյուց
ելին	Սուֆօլկ	նաւն	
	Սենթուրիէն		
	Մէրօյին		
	Մերի		

փօտընդեայ

Ֆե

Թիրայ 18 եւ Էլիզայ անայ   քափտան Հոջիս   առ Կալ կաթայ
Սեղէլայ   Ֆոգս   առ Կալ կաթայ
Սարպրայզ բալի նաւն .   առ խոռնդելեյ
Անգլիայ   առ ամերիկայ
21   Հիլէն   նաւն քափտան Սիտին   առ բամպայի
Ֆոմլէնի Ֆրիգէտ   առ կօրինգէ
22   Ջոնպանկէլթս   Հէրիշիր   ծովս
Հուգար   Լայըս Բին   առ տրանկըմալի
Սոլիֆիթ   կօրինգէ
Պլինջն
23 էհաս Հօբէրթ   առ փալի, ան
24 ելին Մէնթօր   կուդլուր
Գիլֆօրդ բարկանթինն   կալկաթայ
Ամերիկայ   նաւն   տրանկըմալի
Տուբրայլ   քափտն Կլապչին   բէթայ լուց
25 էհաս Նիկօլաս   Ջօնս
եւ Կասուէլ դանապարգ   Վինսար   առ տրանկբար
Իշայէլ չարշօլթ   Սմայլթ   առ կալ կաթայ
Հօբէրըս   Պէչ   առ կօրինգէ
Բէրինգտօն   Սէյր   առ կալ կաթայ
26   Ռաբրկամբել   Դիլմօր
Սոնսամ   Սփըլթ
Սնօ մերկուր   Վուդկոկ   առ մաչլիբանդար
27   Դուէսթեյ   Էսըլթըր   առ կալ կաթայ
28   Մէրխանթէլ   Սոլֆըն   առ Լընդօն
29   Սարայ   Բայրն   առ կալ կաթայ
Բէնկոլըր   Ֆիլէր   ծովս

Տիկին Խաթուն Ցոհանիսեանն ՚ի Թիրայ ամսոյ 3 ին Հանգեաւ ՚ի Տէր որ էր Մայր Պարոն Խաչիկ Աղէքսանդրեանին ՚ի Սէկնտաբադ ։

Ներքոյ գրածս՝ մադրասումն ծախուելէ բանկալու տարանաց և անուշեղինաց
յառաջ թէրնալ, թիրոյ ամսոյ 28 թէրն Փրկչին 1795 .

((Ապրշումեղենաց գինն)։

Բանուկի լէվ ամալ ապրիշումն որոյ կէսն Ճարմակ լինի ֆի դիտին		42 րուն
Եւ . . գոյնումն	չորսէն 1 բաժինն Ճարմակ լինի	40
Եւ . . սեւումն	տասնէն	38
Եւ . չարումն	բոլորն դեղին լին	35
Մայրադնէրին բոլորնաւալ եկէսն ճարմակ և կապն եւ խրնէ լինի		33
Եւ	չորսէն մին բաժինն Ճարմակ	30
Եւ	դոում ունենայ եօթնէն մին բաժինն	27
Եւ	կապն եւ չուանով լինի կապած	25
Բասնաշարայ ցեղն	դոում չունենայ կապն խրնէ լինի կապած	24
Եւ	դոում ունենայ	23
Շխիփուրի երեք նախշի կայեայ ապրիշումն		21
Մէտափատի մին նախշի ապրիշումն		27
Եւ . 2		25
Եւ — . 3		21
Մուխմալ տլորած ապրիշումն		12
Եւ. անտլորած Եւ		9
Դոում ռաղնաշարի ապրշումն		4

Ճոթեղինաց գինն

Հօլանդ գի 70 թօլանոց փուշակի փանջ լուանկի ջէլին ֆի քուռլին		100
Եւ 60		90
Եւ 55		70
Եւ 50	կ	60

Եւ 45	ափալ բալուչէրի փուշակին	55
Եւ 43	դօում	50
Եւ 40	սէումն	44
Եւ 38	չարումն	38
Եւ 45	միրզաթիուրին	60
Միրզաթուրի կարծիք չէլին		30
Դաւհրի ափալ չէլին		60
Եւ	դօումն	55
Սեդաբադի նաբաբին ափալն 4 ռանկլին բարակ խամծ էր ունենայ		16
Եւ —	դօումն	12
Եւ	սէումն	8
Օրանկշային ափալն 40 ձեռնին		26
Օրանկշային դօումն		23
Օրանկշայի սարին 50 ձեռնի		56
մաւդրու գուլծնին 20 ձեռնին ափալն		30
Եւ 20	դօումն	26
փուշակի քամծարդար 12 ձեռնի գուլծնին ափալն		22
Եւ 12	դօումն	18
Եւ առանց քամծարի 12	ափալն	18
Եւ 12	դօումն	15
Եւ 10		12
մաւդեու ալաջէն ափալն ֆի քուռումն կէսն մօտիծուր քամծ րիդար լինի		42
Եւ	հասարակն	34
Եւ ալաջայ սարին 50 ձեռնի ափալն		55
Եւ 50	դօումն	46
Եւ 50	սէումն	40

Թէմպի տօփալթին ափալի 10ձեռնի Ֆի քառաքի	24
Եւ · դօյում 10	20
Եւ · սէյում 10	16
փուշակի սըտորմանիալըլուխն ափալի Ֆի 15ֆարդինն	45
Եւ · · դօյում	40
Եւ · · սէյում	21
միրզափուրին	18
ջափրայ ադլուխն Ֆի 7 ֆարդինն	28
ջափրայ սարին 16 ձեռնին	29
Եւ · 14	26
սէիդապատի բուլթադարին 16 ձեռնին	90
Եւ · սարին 16 ձեռնին	150
քաղվէ չիր չուքարի ափալի	40
Եւ · դօուֆ	35
սուսին	20
Թէմբի 20 ձեռնի սարին $2\frac{1}{2}$ ձեռ. լէնքսի	60
Եւ 18 Եւ	55
Եւ 16 Եւ	45
Եւ 14 Եւ	34
գօլբադանին	27
մունկադօլթին 10 և 8 ձեռ. ձիքս և $2\frac{1}{2}$ ձեռ. լէնսքին	19
Եւ · 8 և 6 ձեռ. ձիքս և 2| ձեռ. լէնսքին	13
Եւ · 6 և 4 ձեռ. ձիքս և $1\frac{7}{8}$ ձեռ. լէնսքին	11
ջուշմայ բլբուլ 20 ձեռնի սարին	50
Եւ Եւ 18 ձեռնի սարին	45
Եւ Եւ 16 ձեռնի	40

349

մունկատարին 20 ձեռնի	32
մունկատարին 18 ձեռնի	28
մունկատարին 16 ձեռնի	25
Ջօռայ մունկադօլթին	5
(Սուղ և թելերինաց գինն)	
ռանկալու ուղն Ֆի քանդլին այսինքն 500ու ալթ լըն	20
Մադրասիս ուղն	30
կոնչլթի թելը	21
գէնաւէ ճարշակլի թելը	19
— (Ընայջերինաց գինն)	
ռանկալու չաքար ավալըն Ֆի քանդլին	17
և ս չաքարին դօուլմն	14
և ս գուռն	9
և ս կորվիր մուստարտն	4
և ս սադմելթին	7
և ս ժիրէն	25
և ս չոր տոլալն	16
փիփէլը	50
և ս փիփէլին փէրն	20
ալալ ռուժաճաչարլի բրինձ Ֆի գարոլին այսինքն 925 և կէս ռալթը	90
դօյուլն	80
կորէաւուխն բրինձն ավալը	65
և ս դուռմն	55
և ս սէումն	45
կոնձիլթն	8
Նօխուտն	55

փամթոնայ ալիջը	
կանանչ դալը	50։
թուճար դալը	45։
եա կոսրածն	50։
քուլթին	60։
գնգայ չօլը ցորէնն	60։
դուդիսւն	90։
	65։

(ոինու տպրանաց գինէ)

չինու ավալ կուկոն ապրիշումն ֆի փիքուլը ֆ 133 ռաթլը 33 տուկրէն	225։
եւ դոում	
եւ սէրումն	190։
եւ չարումն	90
եւ քանդն ֆի քուռին	80
եւ 45 փէթի սիտին կրմիր էնչ Ջղեն կտտ դումըի սէվ և Երմկ ֆի թանն	8
եւ 45 փէթի վերն գոյնով սիտին ֆլորն ֆի թանն	18
եւ 35 եւ լուստրին	16
եւ 35 եւ եւ ֆլօրն	10
եւ 45 եւ դամասկն	12
եւ եւ պլկինն	16
եւ եւ սայէ ոյ սայէն	6
եւ եւ ալրլամն	5
եւ եւ ֆալս դառն	2
եւ թուլթունակն ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթլը	5
եւ ժիպոնն ֆի փիքուլը	28
եւ ապրշումն չալթըլին ֆի դանէն	40

Նս քաղաքթէ . . . մէ ծ պաթին ֆի 100 դանէն	32
Նս . . . փոքրն Նս . . .	9
չինու ավալ չինչինու ճարմակ մորին ֆի քանդին . . .	65
Նս դօուտն	50

(փէդուայ ապրանաց դինէ)

մոմ ի անդին	100
գալյըն	5.5
քիչդէմարն ֆի մին քանդին	15
ոդգէ պէշն ֆի քանդին	30
ծիրան կաշին ֆի 100	2
քաթն	27
լինկդէպաստըն . ֆի դաթն . . .	$2\frac{1}{2}$
ֆօրալ տախտան ֆի 100 դանէն	30
գէրան փայտն ֆի դանէն	20
շիմշի տախտան Նս	6
տախտայի աէչէ [illegible] ֆի հինդ փարին	8
[illegible] մարֆինն ֆի քանդին	160
դօուտն Նս	130
մէշուտն Նս	90
չարուտն Նս	60
աշ Նս	28

(Մուչերիպադարայ ապրանաց)

քուոլէ հալդին ֆի քանդին	36
ծիրը	7
[illegible] 9266 $\frac{2}{3}$ [illegible]	140
[illegible] ֆի դուզըն	5
դօուտն Նս	3

Թուականք			Ամսաթիւ		Զատկի թիւք	Շաբթու օր	Տօնք Սրբոց
16		17	[illegible]	1	դկ	Չորեքշաբաթ	Պահ
17		18		2	աձ	Հինգշաբաթ	Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն և
18	Հոկտեմբեր	19		3	ակ	Ուրբաթ	Պահ
19		20		4	բձ	Շաբաթ	Աւետարանչացն Մատթէոսի և
20		21		5	բկ	Կիւրակէ	Վեց երրորդ
21		22		6	գձ	Երկուշաբաթ	Ղուկիանոսի հարիւրապետին և
22		23		7	գկ	Երեքշաբաթ	Թ[illegible]լիտոնի քահանային և այլն
23		24		8	դձ	Չորեքշաբաթ	Պահ
24		25		9	դկ	Հինգշաբաթ	Խարիտեանցն և այլն
25		26		10	աձ	Ուրբաթ	Պահ
26		27		11	ակ	Շաբաթ	Երկոտասանից Վարդապետացն
27		28		12	բձ	Կիւրակէ	Եօթն երրորդ
28		29		13	բկ	Երկուշաբաթ	Անաստասայ քահանային և այլն
29		30		14	գձ	Երեքշաբաթ	Հիպերեքեանցն և Սեւերիանոսի
30		31		15	գկ	Չորեքշաբաթ	Պահ
1	Նոյեմբեր	1		16	դձ	Հինգշաբաթ	Յովհաննու Ոսկեբերանին Հայրապետի
2		2		17	դկ	Ուրբաթ	Պահ
3		3		18	աձ	Շաբաթ	Ամ Սրբոց հնոց և նորոց
4		4		19	ակ	Կիւրակէ	Ութ երրորդ
5		5		20	բձ	Երկուշաբաթ	Սոփրոնիոսի Հռոմայ Հայրապ.
6		6		21	բկ	Երեքշաբաթ	Ակիփսիմեայ եպիսկոպոսին և
7		7		22	գձ	Չորեքշաբաթ	Պահ
8		8		23	գկ	Հինգշաբաթ	Հայրապետացն Մետրոփանոսի և
9		9		24	դձ	Ուրբաթ	Պահ
10		10		25	դկ	Շաբաթ	Հրեշտակապետացն Գաբրիէլի և
11		11		26	աձ	Կիւրակէ	Ինն երրորդ
12		12		27	ակ	Երկուշաբաթ	Մելիտոսի Անտիոքայ Հայրապետին և
13		13		28	բձ	Երեքշաբաթ	Դոմետիոսի վկային և այլն
14		14		29	բկ	Չորեքշաբաթ	Պահ
15		15		30	գձ	Հինգշաբաթ	Գուրիասայ Սամոնասայ և այլ

Փուլչէրիճէրեայ Պալտ խաչիկ Ֆաթոմ Զաքարիաեանս գրած գիր Հարուրէն ամսէոյ Նոյեմբ ամսոյ 26ին ։

Մադրասից վերկացած ֆինիքս նաւն է հաս աստ և անցեալ Ղամար 29 ին և յաստէ առ մանիլայ սրով գնալ Պարոն Յովհան Աւրահամ Համբին և մեք ոյսինքն Պարոնիս խաչատուր Տէր Ղուկաս, Կիրակոս Կարապետեանց, Թադէոս Կարապետեան և ես, մնացաք աստ այսօր բաղում ջանացողութեամբ վիճակս առ տեղոյս գործոնեուն նա և սյլ մեծամեծայ խնդրելով զմեր խոստանան սոյն ֆիրուալձաւ գալ առ Մադրասու բանս կարէ չէղև ։ մեք ող ջեմք ողջմութեամբ Տեառն ։

Ծնունդ

Թիրւայ ամսոյ 11 երրորդի Տիկին Մարիամ Նիկոլ Գուլամիրեանն ծնաւ դուստր մի, և ՚ի 29 երրորդի Մկրտեցաւ Հանդիսօք որոյ կնքահայրն էր Պարոն կորապետ Մուրադխանեան և Անուանեցաւ ցին Տալիթայ ։